

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA O'RTA TIBBIYOT VA FARMATSEVTIKA XODIMLARI
MALAKASINI OSHIRISH VA ULARNI IXTISOSLASHTIRISH MARKAZI,
ANDIJON FILIALI**

“Tasdiqlayman”

Respublika o'рта tibbiyot va
farmatsevtika xodimlari malakasini
oshirish va ularni ixtisoslashtirish
markazi Andijon filiali direktori
G.A.Turaxodjaeva

01 2026 y.

Bilimlar sohasi: Sog'liqni saqlash

“Fizioterapiyada hamshiralik ishi”

(sikli bo'yicha malaka oshirish guruhlar uchun)

ISHCHI O'QUV DASTURI

(144soat)

Andijon – 2026- y.

TUZUVChiLAR:	
Matmusaeva M.	Andijon Davlat Tibbiyot Instituti Fizioterapiyaa bo‘limi boshlig‘i.
Tojiaxmedova D.	Respublika o‘rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Andijon filiali o‘qituvchisi.
TAQRIZChiLAR:	
Babich S.M.	Andijon Davlat Tibbiyot Instituti ijtimoiy gigiyena va sog‘liqni saqlashni boshqarish kafedrasini dotsenti t.f.n.
Chiftchi Z.A.	Andijon Davlat Tibbiyot Instituti ijtimoiy gigiyena va sog‘liqni saqlashni boshqarish kafedrasini assistenti, OHI yo‘nalishi mas’uli.

Ishchi o‘quv dasturi Respublika o‘rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Andijon filialining uslubiy kengashida ko‘rib chiqildi va tasdiqlashga tavsiya etildi

« 6 » 01 2026-y

bayonnoma № 1

Uslubiy kengash raisi: G.I.Sodiqova

Ishchi o‘quv dasturi Respublika o‘rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Andijon filialining Pedagogik kengashida ko‘rib chiqildi va tasdiqlashga tavsiya etildi

« 7 » 01 2026-y.

bayonnoma № 1

Pedagogik kengash raisi: G.A.Turaxodjaeva

Kirish

Mazkur ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi "Tibbiyot va farmasevtika ta'limi va ilm-fani tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ- 4310-son va 2020 yil 7 apreldagi "Tibbiy-sanitariya sohasida kadrlarni tayyorlash va uzluksiz kasbiy rivojlantirishning mutlaqo yangi tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ 4666-sonli qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi 160-sonli "Tibbiy-sanitariya va farmasevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish buyicha meyoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish to'g'risida" buyrug'i, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2024 yil 28 oktabr 333-sonli "O'rta tibbiyot va farmasevtika xodimlarining malakasini oshirish va qayta tayyorlashga qo'yiladigan Davlat talablari" ijrosini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilgan. Dasturda o'quv fanning mazmuni, uni o'zlashtirish shakli va usullari mujassamlashtirilgan. Dastur mazmunida nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar orqali mustahkamlash va chuqur bilimlarni egallash alohida e'tiborga olingan.

Ishchi o'quv dasturi "Fizioterapiyaada hamshiralik ishi" yo'nalishining na'munaviy o'quv rejasi asosida tayyorlangan bo'lib, hamshiralarni 144 kredit malaka oshirishlari uchun mo'ljallangan.

Dastur fanlar bloklariga ajratilgan bo'lib: kasbiy rivojlantirish moduli ma'naviy va siyosiy dunyoqarashlarini kengaytirishga qaratilgan yangiliklar, shuningdek, sog'liqni saqlash tizimidagi islohatlar, tibbiyot sohasining ilm – fani va amaliyotining rivojlanishi tendensiyalari va yutuqlari, yangi texnika va texnologiyalari to'g'risida ma'lumotlar kiritilib, tibbiy talimda uzluksizligi va uzviylikini, fanlar va bo'limlarni ketma-ketligini ta'minlangan holda tinglovchilarni mustaqil ishlashga va fikrlashga qaratilgan o'quv materiallarini qamrab olgan. Dasturda davolash profilaktika muassasalari fizioterapiyaa bo'limlari hamshiralarni malakaviy tavsifnomasi va lavozim yo'riqnomalariga muvofiq, lozim bo'lgan yangi bilim va ko'nikmalarni (bilishi mumkin, bilishi lozim, bajara olishi kerak va qaysi amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishi lozim) yetarli darajada o'zlashtirishga qaratilgan materiallar taqdim etilgan.

1.1. Maqsad:

Sog'liqni saqlashning davolash profilaktika muassasalarida faoliyat yurituvchi fizioterapiyaa hamshiralarni bilimlarini zamonaviy, innovasion, isbotlangan tibbiyot tamoyillariga asoslangan xalqaro ilmiy-amaliy ma'lumotlar bilan ularning malakaviy xarakteristikasiga mos holda oshirish. O'qish natijasida hamshiralarning mavjud kompetensiyalarini takomillashtirish va kasbiy faoliyat uchun zarur yangi bilim va ko'nikmalarni egallash

1.2. Vazifalar:

- Umumiy malaka oshirish o'quv jarayonini modulli tibbiy ta'lim tamoyili bo'yicha, zamonaviy, innovasion, isbotlangan tibbiyotga asoslangan xalqaro ilmiy-amaliy ma'lumotlarni davlat talablariga mos holda tuzilgan o'quv dasturi

bo'yicha tizimli tashkillashtirish va tibbiy davolash muassasalarida ko'rsatiladigan profilaktik, tashxislash va davolash uchun kerakli amaliy ko'nikmalarni mustaqil qo'llashga tayyorgarlikni shakllantirish.

- Amaliyotda sog'liqni saqlash bo'yicha asosiy qonunlarni, amaldagi direktiv hujjatlarni xamshiralarni ish faoliyatida qo'llay bilishni o'rgatish;
- Zamonaviy klinik protokollar va standartlar bilan tanishtirib, ular asosida amaliy ko'nikmalarini shakllantirish;
- Tibbiyot sohasidagi yangiliklar, zamonaviy reabilitatsiya usullari, ularda bemorlarni parvarishlash, salomatligini qayta tiklash va yanada mustahkamlash, aholini tibbiy ko'riklaridan o'tkazish, biriktirilgan aholi guruxlari orasida profilaktik tadbirlar majmuasini amalga oshirish, ko'p uchraydigan asosiy patologik holatlar va ularga olib keluvchi havf omillarini erta aniqlash mahoratini oshirish.
- Aholi salomatligini qayta tiklash va yanada mustahkamlash tibbiy yordamga muxtoj bemorlarni zamonaviy apparaturalarda davolash, inson xayotiga xavf soluvchi holatlarni kamaytirish, tibbiy yordam ko'rsatish chora tadbirlari, hozirgi kunda qo'llanilayotgan yangi tibbiy texnologiyalar to'g'risida ma'lumot olish.
- Aholi o'rtasida tibbiy madaniyatni oshirish, sog'lom turmush tarzini shakllantirish, profilaktik chora tadbirlarni amalga oshirish orqali ko'p tarqalgan kasalliklarni oldini olishga o'rgatish.
- Bemorlar hayotiga havf soluvchi holatlarda shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarini mukammallashtirish;

1.3. Ta'lim oluvchilar toifasi (kontingenti):

O'quv dastur bo'yicha davolash profilaktika muassasalari fizioterapiya va reabilitatsiya bo'limlari hamshiralari malakaviy tavsifnomasi va lavozim yo'riqnomalariga muvofiq, ya'ni mutaxassisligini *tasdiklovchi xujjati* bulgan hamshiralar uchun mo'ljallangan.

1.4. O'quv dasturni o'zlashtira olish uchun zarur bo'lgan tinglovchi kompetensiyasi:

- Hamshiraning xuquqiy ma'suliyatlari, be'mor xuquqlari, roziligi, rad etishi, asosiy xayotiy ko'rsatkichlarni o'rganishdir, direktiv xujjatlarni o'rganish.
- Tibbiyot psixologiyasi va shaxslararo muloqot ko'nikmalarini o'rganish.
- Tibbiy reabilitatsiya bosqichlarini. Tibbiy reabilitatsiya yo'nalishlarini.
- Reabilitatsiya bo'limlaridagi bemorlarni parvarish qilish, reabilitatsiya muolajalarni o'tkazish.
- Tibbiy, jismoniy reabilitatsiya jihatlarni bilish. fizioterapiyaada dorili terapiya usulini. Jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanuvchilarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish, fiziologik o'zarishlarni bilish, funksional sinamalarni o'tkazish,
- Mutaxassisligi bo'yicha chuqur va yangilangan to'liq nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lgan, uzluksiz o'z malakasini oshirishga tayyor bo'lgan, o'zgaruvchan sharoitlarga tez moslasha oladigan, etika va deontologiya asoslarni bilish va rioya qilish.

1.5. Dasturning dolzarbligi:

Sogʻliqni saqlash tizimining butun dunyo boʻyicha rivojlanish tajribasi shuni koʻrsatadiki tibbiy kadrlarni qayta tayyorlashda talablarni ishlab chiqishning vazifasi shakl va mazmunan bir xil koʻrinishda mutaxassislarni koʻp bosqichli qayta tayyorlash tizimini yaratish, bunda tayyorlangan kadrlar sogʻliqni saqlash muassasalarida toʻliq mustaqil ishlay olishi va kasbiy faoliyat davomida malakasining oshib borilishi, bemorlarga ish joyi va egallagan lavozimiga mos boʻlgan kerakli malakaliy yordamni koʻrsata oladigan imkoniyatda boʻlishi lozim. Fizioterapiya xamshiralarini malakasi oshirish aholiga hozirgi davr talablariga mos ravishda zamonaviy, malakali sifatli tibbiy xizmat koʻrsatishni taʼminlaydi.

1.6. Dastur hajmi: 144 kredit (kuniga 6 soat xaftada, 36 kredit).

1.7. Oʻqish shakli:

- kunduzgi - oʻqish ishdan ajralgan holda
- on/offline, masofaviy - anʼanaviy oʻqish ishdan ajralgan/ ajralmagan holda

1.8. Mashgʻulotlarni oʻtish tartibi: Mashgʻulotlar Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligining 2020 yil 15 iyundagi “Tibbiy-sanitariya va farmasevtika kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini tashkil etish toʻgʻrisidagi” 160-son buyrugʻi va markazning ichki tartib-qoidalari asosida rejalashtiriladi va amalga oshiriladi. Mashgʻulotlar 8-30 da boshlanib, 13-10 da tamom boʻladi.

1.9. Malaka oshirishdan soʻng: tinglovchilarga tegishli namunadagi sertifikat beriladi.

2. Rejalashtirilayotgan taʼlim natijalari.

2.1. Rejalashtirilayotgan taʼlim (natijalari)dan soʻng tinglovchi kompetensiyasi: Tinglovchi “Fizioterapiyaada hamshiralik ishi” mutaxassisligi boʻyicha malaka oshirish oʻquv dasturini oʻzlashtirishi natijasida mutaxassislikni xususiyatlaridan kelib chiqib, malakaviy tavsifnoma boʻyicha yangi umumiy va malakaviy koʻnikmalarini takomillashtiriladi, quyidagi kasbiy kompetensiyalari oshadi:

Umumiy kompetensiyalar:

- hamkasblar, hamshiralar va kichik tibbiy xodimlar, bemorlar va qarindoshlar bilan muloqotda tibbiy faoliyatning axloqiy va deontologik jihatlarini amalga oshirishga tayyorligi va amalga oshirishi;
- soʻrov oʻtkazish, jismoniy koʻrikdan oʻtkazish, ambulator va stasionar bemorlarga tibbiy kartani yozish;
- klinik sindromlarni patofiziologik tahlilini oʻtkazish, bemorlarda ularning yoshi va jinsini hisobga olgan holda tashxis qoʻyish, davolash, rehabilitatsiya va profilaktika usullarini asoslashga tayyorligi va amalga oshirishi kerak;

- bemorlar bilan ishlashda foydalaniladigan tibbiy va texnik jihozlar bilan ishlash, shaxsiy kompyuter texnologiyalari, turli manbalardan ma'lumot olish, global kompyuter tarmoqlarida ma'lumotlar bilan ishlash imkoniyati va istagi;
- kasbiy muammolarni hal qilishda zamonaviy axborot texnologiyalarining imkoniyatlaridan foydalanish;
- Tibbiy-ijtimoiy va hamkorlik faoliyatini olib borish, kelishmovchiliklarni hal etish, hamkasabalar, pasiyentlar va ularning yaqinlari bilan to'g'ri muloqot qilish.

Kasbiy kompetensiyalar:

- bemorlarga tashxisga muvofiq yetarli (fizioterapevtik) davolanishni olib borish;
- reabilitantlarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini baholash, prognoz qilish va monitoring qilish, reabilitatsiya xizmatlarini yetkazib beruvchilar va iste'molchilar o'rtasida samarali hamkorlikni tashkil etish;
- reabilitatsiya infra tuzilmasi va undan reabilitatsiya maqsadlarida foydalanish imkoniyatini bilish;
- reabilitatsiya dasturlarining samaradorligi va sifatini nazorat qilish imkoniyati;
- o'z faoliyatini jamiyatda qabul qilingan ma'naviy-xuquqiy meyorlarga ko'ra yuritish, konfidensial ma'lumotlar bilan ishlashda tibbiyot etikasi, qonunlar, meyoriy-xuquqiy talablarga rioya qilish, bemor sirini saqlash;
- olingan ma'lumotlar asosida aholining salomatligini saqlash, davolash-profilaktika chora-tadbirlarini rejalashtirish va o'tkazish, asoratlarni oldini olish, kasalliklarga olib keluvchi xavf omillarini aniqlash va ularni modifikatsiyalash;
- aholida o'z salomatligini saqlash, sog'lom turmush tarzi va sog'lom oilani shakllantirish bo'yicha sanitariya-targ'ibot ishlarini olib borish.

3. "FIZIOTERAPIYAADA HAMSHIRALIK ISHI"

malaka oshirish yo'nalishi o'quv rejasi

№	Modul va mavzular nomi	Kredit	Auditoriya mashg'ulotlari		Seminar	Attestatsiya
			Nazariy	Amaliy		
1.0	Kasbiy rivojlantirish moduli	32	16	16		
1.1	O'zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati.	4	4	-		
1.	Sog'liqni saqlash tizimini yanada rivojlantirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari.	2	2	-		

2.	Tibbiyot sohasida korrupsiyaviy jinoyatlarning yuzaga kelish omillari va javobgarlik masalalari. Korrupsiyaga qarshi kurashishga oid milliy qonunchilik tahlili va davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari, oldini olishga doir amalga oshirilayotgan ishlar	2	2	-		
1.2	Tibbiyotda raqamli texnologiyalar.	6	2	4		
1.	Zamonaviy axborot texnologiyalari va ularning hamshiralik amaliyotidagi o'rni	2	2	-		
2.	Raqamli hamshiralik amaliyoti - elektron tibbiy yozuvlar, bemor ma'lumotlarini kiritish va tahlil qilish	2	-	2		
3.	Ma'lumotlar xavfsizligi, sun'iy intellekt va yangi tibbiyot platformalari	2	-	2		
1.3	Infekcion nazorat.	6	4	2		
1.	Sanitariya epedimiologiya sohasida qo'llaniladigan meyoriy hujjatlar va infekcion nazorat.	2	2	-		
2.	Karantin va o'ta havfli yuqumli kasalliklar profilaktikasi. OIV/OITS xaqida tushuncha.	2	2	-		
3.	DPM larda shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi.	2	-	2		
1.4	Sterilizatsiyada zamonaviy usullar va texnika xavfsizligi.	6	2	4		
1.	Aseptika va antiseptika xaqida tushuncha. Sterilizatsiya jaraeni. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyadan oldingi tozalash qoidalari va usullari.	2	2	-		
2.	Sterilizatsiya, turlari, zamonaviy usullari. Gazli sterilizatsiya. Plazmali va ozonli sterilizatsiya usullari.	2	-	2		
3.	Sterilizatsiya xonasida texnika xavfsizligi qoidalari.	2	-	2		
1.5	Sog'lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik.	10	4	6		
1.	Salomatlik tushunchasi. Salomatlik darajasi ko'rsatkichlari.	2	2	-		
2.	Salomatlik indeksini baholash.	2	2	-		
3.	Sog'lom turmush tarzi yo'nalishlari. To'g'ri ovqatlanish mezonlari.	2	-	2		
4.	Jismoniy faollik. Asosiy sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlar.	2	-	2		
5.	Jismoniy mashqlarni turli yoshdagi sog'lom odamlarda, hamda bemorlarda qo'llash metodikasi.	2	-	2		
2.0	Mutaxassislik fanlar moduli	104	44	60		
2.1	Modul. Fizioterapiyaa bo'limi hamshirasini ish faoliyati. Fizioterapiyaa bo'limida yuritiladigan meyoriy hujjatlar va amaldagi buyruqlar.	6	2	4		

1.	Fizioterapiyaa bo‘limi hamshirasini ish faoliyati. Zamonaviy fizioterapiyaa bo‘limi va xonalarining tuzilishi va jihozlanishiga bo‘lgan talablar.	2	2	-		
2.	Fizioterapiyaa bo‘limida yuritiladigan meyoriy hujjatlar va amaldagi buyruqlar.	2	-	2		
3	Fizioterapiyaa xonasida tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi. Texnika havfsizligi qoidalari va mehnat muhofazasi.	2	-	2		
2.2	Modul. Zamonaviy fizioterapiyaa uskunalari va ularning qo‘llanilishi. Fizioterapevtik muolajalarning inson organizmga ta’siri.	12	4	8		
2.2.1.	Zamonaviy fizioterapevtik asbob-uskunalar.	6	2	4		
1.	Fizioterapiyaaning asosini tashkil qiluvchi fizik omillar, klassifikatsiyasi.	2	2	-		
2.	Ko‘p funktsiyali zamonaviy apparatlar va ularning ishlash prinsiplari.	2	-	2		
3.	Fizioterapiyaa usuli bilan davolashda qo‘llaniladigan apparatlarni ishlatishga tayyorlash.	2	-	2		
2.2.2	Turli kasalliklarda fizioterapevtik davolash usullarini xususiyatlari.	6	2	4		
1.	Turli kasalliklarda fizioterapevtik davolash usullarini xususiyatlari.	2	2	-		
2.	Bemorlarni fizioterapevtik muolajalarga tayyorlash algoritmi.	2	-	2		
3.	Reabilitatsiyada fizioterapiyaa muolajalarini qo‘llash. Umumiy ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni aniqlash.	2	-	2		
2.3	Modul. Elektr toki bilan davolash. Doimiy va impulsi, o‘zgaruvchan toklar, elektromagnit maydonlar.	18	6	12		
2.3.1	Elektroforez usulida davolash. Elektroforezning afzalliklari.	6	2	4		
1.	Elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish.	2	2	-		
2.	Doimiy toklarning ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarini aniqlash.	2	-	2		
3.	Impulsi toklar, impuls shakllari va chastotasiga nisbatan klassifikatsiyasi.	2	-	2		

2.3.2	Impulsli toklar. Diadinamik terapiya. Amplipuls terapiyaa	6	2	4		
1.	Diadinamik terapiyaa bilan davolash.	2	2	-		
2.	Amplipuls terapiyaa bilan davolash.	2	-	2		
3.	Elektrouyqu bilan davolash	2	-	2		
2.3.3	Magnit maydon ta'sir mexanizmi. Magnit maydonini qo'llash usullari.	6	2	4		
1.	Induktoterapiyaa, magnitoterapiyaa muolajalarini o'tkazish va hujjatlashtirish.	2	2	-		
2.	Elektr toki bilan davolashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni aniqlash.	2	-	2		
3.	Magnit maydon ta'sir mexanizmi. Magnit maydonini qo'llash usullari	2	-	2		
2.4	Modul. Fototerapiyaa, ultratovush bilan davolash.	14	6	8		
2.4.1	Yorug'lik bilan davolash. Fototerapiyaay.	6	2	4		
1.	Yorug'lik oqimining fizik xarakteristikasi. Organizmda kechadigan fotobiologik jarayonlar.	2	2	-		
2.	Yorug'lik bilan davolash. Yorug'likni ishlatish tartibi.	2	-	2		
3.	Lazeroterapiyaa bilan davolash usullari. Ta'sir etish doirasi va samaradorligi.	2	-	2		
2.4.2	Ultratovush terapiyaay. Ultrafonoforez. Fizik omili, tasnifi.	6	2	4		
1.	Ultratovushning asosiy dozimetrik parametrlarini organizmga ta'siri.	2	2	-		
2.	Qo'llaniladigan doza va usullari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.	2	-	2		
3.	Infraqizil va ultrabinafsha nurlatish, ta'sir mexanizmi, fiziologik ta'siri.	2	-	2		
4.	Yorug'lik bilan davolash. Fototerapiya.	2	2	-		
2.5	Modul. Baroterapiyaay. Aerozoterapiyaay. Ingalyatsion terapiyaay. Azonoterapiyaa bilan davolash. Krioterapiyaay.	18	10	8		
2.5.1	Baroterapiyaa, aerozoterapiyaa bilan davolash.	6	4	2		

1.	Baroterapiyaada qo'llaniladigan fizik omil usullari, apparatlari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalari, ularni o'tkazish uslublari.	2	2	-		
2.	Aerozolterapiyaa, ingalyatsiya turlari va ularni ahamiyati.	2	2	-		
3.	Aeroiono- va gidroaeroionoterapiyaay. Qo'llaniladigan dori moddalari.	2	-	2		
2.5.2	Azonoterapiyaa.	6	2	4		
1.	Azonoterapiyaa xaqida tushuncha.	2	2	-		
2.	Azonoterapiyaa o'tkazish usullari.	2	-	2		
3.	Azonoterapiyaaga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.	2	-	2		
2.5.3	Ingalyatsion terapiya.	6	4	2		
1.	Ingalyatsion terapiyaaning nafas a'zolari kasalliklarida ahamiyati.	2	2	-		
2.	Bug'li ingalyatorlarni ta'sir mexanizmi.	2	2	-		
3.	Zamonaviy ingalyatorlar va ularni kasalliklar profilaktikasi va davolashda qo'llash.	2	-	2		
2.6.	Modul. Tabiiy fizioterapevtik omillar. Balneoterapiya.	12	6	6		
2.6.1	Balchiq, ozokerit va parafin bilan davolash.	6	2	4		
1.	Balchiq bilan davolash. Balchiq turlari. Balchiqning organizmga fiziologik ta'siri.	2	2	-		
2.	Ozokerit bilan davolash usullari, ularni ishlatishga tayyorlash.	2	-	2		
3.	Parafin, parafin applikatsiyalarini tayyorlash va qo'llash usullari.	2	-	2		
2.6.2	Balneoterapiya. Suv bilan davolash.	6	4	2		
1.	Mineral vannalar va dushlar.	2	2	-		
2.	Ichimlik balneoterapiyaasi	2	2	-		

3.	Suv bilan davolashning ta'sir mexanizmi. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.	2	-	2		
2.7.	Modul. Termik omillar bilan davolash.	6	2	4		
1.	Issiqlik bilan davolash.	2	2	-		
2.	Qizdiruvchi kompresslar bilan davolash.	2	-	2		
3.	Sovuqlik (krioterapiya) bilan davolash. Krioterapiya usullari.	2	-	2		
2.8.	Modul. Kurortlar klassifikatsiyasi. O'zbekistondagi shifo maskanlari.	12	6	6		
2.8.1	Kurortlar klassifikatsiyasi. O'zbekistondagi shifo maskanlari va ularni kasalliklar bo'yicha turlari.	6	2	4		
1.	Kurortlar klassifikatsiyasi.	2	2	-		
2.	Sanatoriy va kurort muassasalarining asosiy turlari.	2	-	2		
3.	Bemorlarni sanatoriy va kurortlarga yuborish uchun ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni aniqlash.	2	-	2		
2.8.2	O'zbekistondagi shifo maskanlari va ularni kasalliklar bo'yicha turlari.	6	4	2		
1.	Tog' iqlimli kurortlar bilan davolash.	2	2	-		
2.	Sanatoriyalarning turli kasalliklar reabilitatsiyasida tutgan o'рни.	2	2	-		
3.	Sanatoriy va kurortlarning farqi.	2	-	2		
2.9	Modul. Favqulodda vaziyatlar va hayot uchun xavfli holatlarda birinchi yordam ko'rsatish.	6	2	4		
1.	Favqulodda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari.	2	2	-		
2.	Tibbiy evakuatsiya bosqichlari. Bemorlarni saralash tartibi.	2	-	2		
3.	O'tkir nafas yetishmovchiligi, o'tkir yurak qon – tomir yetishmovchiligida "SAV" ketma-ketligi.	2	-	2		
3.0	Tanlov fanlar moduli	4	4	-	4	
4.0	Attestatsiya	4				4
	Jami:	144	60	76	4	4

3.2.1 O'quv moduli mazmuni

“Fizioterapiyaada hamshiralik ishi” malaka oshirish yo‘nalishi o‘quv modullarining mazmuni

1.1Modul: O‘zbekiston Respublikasining tibbiyot sohasidagi davlat siyosati 4 kredit

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	4 kredit
<p>Tinglovchida kasbiy kompetensiyaning shakllanishini ta‘minlovchi bilim, ko‘nikmalar</p>	<p>PF-158- “O‘zbekiston 2030” strategiyasi mazmun mohiyati haqida</p> <p>Tibbiyotdagi islohotlar va korrupsiya nima?</p> <p>Tibbiyotdagi islohotlar – bu sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, moliyaviy va tashkiliy samaradorlikni yaxshilash bo‘yicha amalga oshiriladigan o‘zgarishlar.</p> <p>Misol: elektron sog‘liqni saqlash tizimlari, poliklinika va dorixonalarni raqamlashtirish, diagnostika va davolash standartlarini takomillashtirish.</p> <p>Korrupsiya – bu tibbiyot tizimida qonunga xilof ravishda shaxsiy foyda olish uchun amalga oshiriladigan harakatlar.</p> <p>Misol: noto‘g‘ri retsept yozish, tibbiy xizmat uchun ortiqcha to‘lov, shifokor tomonidan bemorning manfaatlarini e‘tiborsiz qoldirish.</p> <p>Tibbiyot mutaxassisi uchun bu ikki jihatni tushunish va ularga qarshi samarali kurashish kompetensiya talab qiladi.</p> <p>2. Kompetensiya tushunchasi</p> <p>Kompetensiya – bu muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malaka majmui.</p> <p>Tibbiyotdagi islohotlar va korrupsiya bo‘yicha zarur kompetensiyalar</p> <p>A) Bilim kompetensiyalari</p> <p>Tibbiyot tizimidagi islohotlar, ularning maqsad va prinsiplarini bilish</p> <p>Sog‘liqni saqlash qonunchiligi va etika normalarini tushunish</p>

	<p>Korrupsiyaning turlari va oqibatlarini bilish</p> <p>B) Amaliy ko‘nikmalar</p> <p>Sog‘liqni saqlash jarayonlarini samarali va shaffof boshqarish</p> <p>Resurslardan tejamkor va qonuniy foydalanish</p> <p>Korrupsiya holatlarini aniqlash va ularga munosabat bildirish</p> <p>C) Analitik va qaror qabul qilish kompetensiyalari</p> <p>Tibbiyot jarayonlarida islohotlarni baholash</p> <p>Korrupsiya xavfini aniqlash va oldini olish strategiyasini ishlab chiqish</p> <p>Qaror qabul qilishda axloqiy va qonuniy asoslarni hisobga olish</p> <p>D) Kommunikativ kompetensiyalar</p> <p>Bemorlar, jamoa va rahbariyat bilan shaffof va samarali muloqot qilish</p> <p>Korrupsiyaga qarshi tashabbuslarni targ‘ib qilish</p> <p>Axborot va trening orqali xodimlarni islohotlar va etikaga o‘rgatish</p> <p>E) Shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalar</p> <p>Axloqiy prinsiplarni saqlash</p> <p>Javobgarlik va fidoyilik</p> <p>Sog‘liqni saqlash tizimini shaffof va adolatli qilishga intilish</p>
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<p>1. Sovg‘alar va ishbilarmonlik mehmondo‘stligi bilan bog‘liq korrupsiyaviy xavf-xatarlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Qachon sovg‘a berish yoki qabul qilish qonunga zid va korrupsiya sifatida baholanishi mumkinligini; • Qonuniy ishbilarmonlik munosabatlari bilan shaxsiy manfaat o‘rtasidagi farqni; • Qonun va ichki hujjatlarda belgilangan sovg‘alarni

	<p>qabul qilish/bosh tortish qoidalarini;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sovg‘a yoki mehmondo‘stlik orqali ta’sir o‘tkazish holatlari bilan bog‘liq jiddiy xavf-xatarlarni. • Uchinchi shaxslar orqali pul yoki sovg‘a qabul qilish kabi yashirin xavflarni aniqlashni. <p>2. Korrupsiyaviy harakatlar tushunchasi va ularning turlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korrupsiyaviy xatti-harakatlar (pora berish/olish, suiste‘mol qilish, manfaatlar to‘qnashuvi, soxta hujjat tayyorlash va h.k.) nima ekanini; • Davlat xizmatchilari, tibbiyot xodimlari va boshqa mansabdor shaxslar tomonidan amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan korrupsiyaviy harakatlar turlari. <p>3. Korrupsiyaviy harakatlar uchun intizomiy javobgarlik:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Qonun va ichki meyoriy hujjatlarga ko‘ra xodimlar tomonidan sodir etilgan intizomiy buzilishlarni; • Intizomiy choralar (hayfsan, lavozimdan ozod etish, tanbeh va h.k.) qanday holatlarda qo‘llanilishini; • Xizmat tekshiruvini, intizomiy ish yuritish va qaror qabul qilish tartibini. <p>4. Korrupsiyaviy harakatlar uchun jinoiy javobgarlik:</p> <ul style="list-style-type: none"> • O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida belgilangan korrupsiya bilan bog‘liq moddalar (210-modda – pora berish, 211-modda – pora olish, 205-modda – hokimiyat yoki mansab vakolatini suiste‘mol qilish va b.); • Jinoyat tarkibi, javobgarlik turlari va jazo choralari (jarima, ozodlikdan mahrum etish va h.k.); • Aybdor shaxslarga nisbatan amaliyotda qanday jazo qo‘llanilishi mumkinligi.
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<p>1.Sovg‘alar va mehmondo‘stlik bilan bog‘liq xatarlarni baholash va to‘g‘ri munosabatda bo‘lish ko‘nikmasi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Qonuniy va noqonuniy sovg‘a/mehmondo‘stlik o‘rtasidagi farqni anglash; • Sovg‘a yoki xizmat qabul qilishdan bosh tortish yuzasidan to‘g‘ri qaror qabul qilish; • Ishbilarmonlik munosabatlarida xolislik va kasb etikasiga amal qilish. <p>2. Fuqarolar bilan tozalik va shaffoflikka asoslangan</p>

	<p>munosabat o‘rnatish ko‘nikmasi</p> <ul style="list-style-type: none"> • O‘zaro munosabatlarda xizmat vazifalariga tayanish, shaxsiy manfaatlardan qochish; • Kontragentlar bilan kelishuvlarda korrupsiya xavfini oldindan ko‘ra bilish; • Tashqi ta’sirlarga moyillikdan saqlanish va qarorlarni mustaqil qabul qilish. <p>3. Hujjatlar ekspertizasi va ijrosini xolis va shaffof amalga oshirish ko‘nikmasi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hujjatlar bilan ishlashda faktlar va dalillarga tayanish; • Ijro nazorati jarayonida “shaxsiy munosabatlar” emas, qonun va reglamentlarga asoslanish; • Hujjatlar orqali manfaatli tarafni qo‘llab-quvvatlash xavfini aniqlash va undan saqlanish. <p>4. Korrupsiyaviy harakatlar to‘g‘risida xabardor qilish ko‘nikmasi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korrupsiya holatlarini qanday va qayerga xabar qilishni aniq bilish; • Xabar berishdagi anonimlik, himoya va huquqiy kafolatlardan xabardor bo‘lish; • Xabar mazmunini aniq, asosli va ishonchli tarzda shakllantirish. <p>5. Qonunga muvofiq murojaat qilish va xabar berish ko‘nikmasi</p> <p>Korrupsiya holatlari yuzaga kelganda qanday organlarga, qanday tartibda murojaat qilishni bilish;</p>
<p>O‘quv moduli mazmuni:</p>	<p>Korrupsiya tushunchasi va uning turlari haqida bilim berish; Milliy va xalqaro qonunchilikni tahlil qilish; Korrupsiyaga qarshi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini o‘rganish; Talabalarda huquqiy madaniyatni shakllantirish; Amaliy holatlar tahlili asosida huquqiy fikrlashni rivojlantirish.</p> <p>1. Korrupsiya tushunchasi</p> <p>– Korrupsiya nima ekanligi, uning ta’rifi, mohiyati va kelib chiqish sabablari;</p> <p>– Korrupsiyaning asosiy turlari: pora olish va berish, xizmat</p>

mavqeidan suiiste'mol qilish, manfaatlar to'qnashuvi va h.k.

2. Milliy qonunchilik asoslari

– “Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida”gi Qonunning asosiy normalari;

– O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksdagi korrupsiyaga oid moddalar;

– Korrupsiyaga qarshi Milliy strategiya va dasturlar mazmuni.

3. Davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari

– Korrupsiyaga qarshi davlat siyosatining maqsadlari va vazifalari;

– Hukumat organlari va jamoatchilikning bu sohadagi o'rni;

– Ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash orqali korrupsiyani kamaytirish usullari.

4. Huquqiy madaniyat va ong

– Korrupsiyaning jamiyatga va davlatga keltiruvchi zararlari haqida tushuncha;

– Fuqarolarning huquqiy bilimi va mas'uliyatining ahamiyati;

– Etik meyorlarga amal qilish va halollikning ahamiyati.

5. Amaliy misollar tahlili orqali bilimlarni mustahkamlash

– Real hayotdagi korrupsiya holatlarini tahlil qilish;

– Ularni huquqiy nuqtai nazardan baholash;

– Qonuniy va samarali yechimlar taklif qilish qobiliyatini rivojlantirish.

Tibbiyot sohasida korrupsiyaviy jinoyatlar tushunchasi

– Pora olish va berish, xizmat mavqeidan suiiste'mol qilish,

	<p>dori vositalari bilan bog‘liq jinoyatlar.</p> <p>2. Korrupsiyaviy jinoyatlarning asosiy sabablari</p> <p>– Nazoratning sustligi, tizimdagi shaffoflik yetishmasligi, huquqiy madaniyat pastligi, jamiyatda jazosizlik hissi.</p> <p>3. Ichki va tashqi omillar</p> <p>– Tibbiyot muassasalaridagi tashkiliy kamchiliklar;</p> <p>– Aholining korrupsiyaga nisbatan muhosali munosabati.</p> <p>4. Korrupsiya uchun javobgarlik turlari</p> <p>– Jinoiy javobgarlik: Jinoyat kodeksining 210, 211, 212-moddalari;</p> <p>– Ma‘muriy va intizomiy javobgarlik: jarima, ishdan bo‘shatish, ogohlantirish.</p>
--	--

Adabiyotlar:

1. PF-158-son 11.09.2023y. .”O‘zbekiston-2030”strategiyasi
2. O‘zbekiston Respublikasining 03.01.2017 yildagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi O‘RQ-419-sonli Qonuni // [Elektron manba]. URL: <https://lex.uz/docs/3088008>.
3. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi // [Elektron manba]. URL: <https://lex.uz/docs/111453>.
4. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi // [Elektron manba]. URL: <https://www.lex.uz/acts/111460>.
5. O‘zbekiston Respublikasining Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi // [Elektron manba]. URL: <https://lex.uz/docs/97664>.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.02.2017 yildagi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonunining qoidalarini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2752-sonli Qarori [Elektron manba]. URL: <https://lex.uz/docs/3105125>.

Elektron ta‘lim resurslari:

- www.minzdrav.uz-
- www.gov.uz
- www.press-service.uz
- www.parlament.gov.uz
- www.uza.uz
- www.cbu.uz-
- www.lex.uz
- www.ziyonet.uz

1.2. Modul: Tibbiyotda raqamli texnologiyalar

O'quv moduliga ajratilgan kredit:	6 kredit
Tinglovchida kasbiy kompetensiyaning shakllanishini ta'minlovchi bilim, ko'nikmalar	<p>Tibbiyotda raqamli texnologiyalar bo'yicha zarur kompetensiyalar</p> <p>A) Bilim kompetensiyalari</p> <p>Raqamli texnologiyalar va ularning tibbiyotdagi qo'llanilishini bilish</p> <p>Elektron sog'liqni saqlash tizimi (EHR/EMR) va telemeditsina printsiplarini tushunish</p> <p>Ma'lumot xavfsizligi va bemor maxfiyligini himoya qilish qonunchiligini bilish</p> <p>AI va diagnostika dasturlarining asosiy ishlash printsiplari</p> <p>B) Amaliy ko'nikmalar</p> <p>Elektron sog'liqni saqlash tizimidan samarali foydalanish</p> <p>Telemeditsina orqali bemorlar bilan masofaviy konsultatsiya o'tkazish</p> <p>Raqamli diagnostika vositalarini ishlatish (masalan, laboratoriya natijalarini tahlil qilish)</p> <p>Ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va uzatish</p> <p>C) Analitik va qaror qabul qilish kompetensiyalari</p> <p>Raqamli ma'lumotlardan tahlil qilish va xulosalar chiqarish</p> <p>Diagnostika va davolash bo'yicha qarorlarni AI va boshqa raqamli vositalardan foydalangan holda qabul qilish</p> <p>Ma'lumotlar xavfsizligi va etik cheklovlarni hisobga olish</p> <p>D) Kommunikativ kompetensiyalar</p>

	<p>Bemorlar va hamkasblarga raqamli texnologiyalarni tushuntirish</p> <p>Telemeditsina konsultatsiyalarida aniq va samarali muloqot qilish</p> <p>Raqamli tizimlar bo'yicha jamoa bilan hamkorlik qilish</p>
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kompyuterga axborot kiritish va axborot olish qoidalarini; • kompyuterni tuzilishi to'g'risida qisqacha ma'lumotni, kompyuterning foydali va zararli tomonlarini, kompyuterda ishlash jarayonida sanitariya qoidalariga rioya qilishni; • tibbiyotda zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalari bilan ishlashni; • sog'lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o'rnini; • sog'liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalarini; • axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifini; • tibbiyotda aloqa va kommunikatsiya vositalarini; • ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • xozirgi kunda tibbiyotda informatsion texnologiyalari sohasi rivojlanib kelmoqda-tibbiyot xodimlari uchun planshetlardan foydalanib, <i>online</i>- registratsiya qilish va ulardan foydalana olishi.
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligini; • dasturlar bilan ishlashni; • ma'lumotlar bazasi yaratish, ular ustida ishlashni va dasturlash asoslarini; • kompyuter grafik usullaridan foydalana olishni; • tibbiy axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog'ida ishlashni; • elektron pochta dasturi bilan ishlashni; • AKT sog'liqni saqlash tizimida qo'llashni.
<p>O'quv moduli mazmuni:</p>	<p>Tibbiyot sohasida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish. Tibbiyotda qo'llanilayotgan zamonaviy axborot texnologiyasi qurilmalarining dasturiy va</p>

	<p>texnik ta'minoti to'g'risida nazariy va amaliy bilimlar Tibbiy statistik ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish va ulardan kasallikning oldini olish yoki davolashda qo'llash. Axborot texnologiyalaridan foydalanish borasida amaliy ko'nikmalarga ega bo'lish, internet tarmog'ida ishlash, axborot qidirish va ulardan foydalanish, tibbiyot axborot tizimlari xususiyatlari, ma'lumotlar bazasini tashkil etish, ekspert tizimlari va axborot xavfsizligi asoslarini bilish.</p>
--	--

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

- 1.O.N.Djurayev Axborot tizimlari va texnologiyalari (tarmoqlar va sohalar buyicha) Toshkent 2020y
 - 2.Aminov S.M “Axborot kommunikatsion texnologiyalar” 2020 y
 - 3.Tursunov, Nazarov “Ta’limda axborot texnologiyalari” 2021 y
 - 4.Ayupov Ravshan Hamdamovich “Ta’limda axborot texnologiyalari” TDPU, 2020 y
 5. Informatika asoslari
Mualliflar: M. Aripov, A. Haydarov
Yuklab olish:
Informatika asoslari PDF
(https://uzsmart.uz/kitoblar/view/6551?utm_source=chatgpt.com)
 6. Informatika va axborot texnologiyalari
Muallif: Z.S. Abdullayev
 7. Kompyuter savodxonligi kitobchasi
Yuklab olish:
Kompyuter savodxonligi PDF(https://pdfbox.uz/books/uzbek/11329-kompyuter-savodxonligi-kitobchasi?utm_source=chatgpt.com)
 8. Kompyuterli va raqamli texnologiyalar
Mualliflar: Hoshimov, Tulyaganov
 9. Informatika (klassik darslik)
Muallif: N.V. Makarova
- Elektron ta’lim resurslari:**
1. DMED haqida asosiy tushuncha (Kapital.uz)
 2. O‘zbekcha tayyor adabiyotlar (PDF / DOC) (soff.uz)
 2. DMED bo‘yicha test savollar (Hujjat24)

1.3.Modul: Infekcion nazorat

<p>O‘quv moduliga</p>	<p>6 kredit</p>
------------------------------	------------------------

ajratilgan kredit:	
Tinglovchida kasbiy kompetensiyani ng shakllanishini ta'minlovchi bilim, ko'nikmalar	<p>Infeksion nazoratda kompetensiya</p> <p>Bu — tibbiyot xodimi yoki mutaxassisning bilim, ko'nikma va mas'uliyatli yondashuvi majmui.</p> <p>Kompetensiya quyidagilarni o'z ichiga oladi:</p> <p>☐ Bilimlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Infeksion kasalliklar yuqish yo'llari • Sanitariya-epidemiologik me'yorlar • Dezinfeksiya va sterilizatsiya turlari <p>☐ Amaliy ko'nikmalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • To'g'ri qo'l yuvish texnikasi • Himoya vositalarini to'g'ri kiyish va yechish • Asboblarni xavfsiz qayta ishlash <p>☐ Mas'uliyat va xulq-atvor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Qoidalarga qat'iy rioya qilish • Infeksiya xavfini baholay olish • Favqulodda holatlarda tezkor choralar ko'rish
O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • sanitariya qoidalari, normalari va gigiena normativlarini (SanQvaN); • davolash-profilaktika muassasalariga qo'yiladigan sanitar talablarni va "infeksion nazorat komissiyasi" ish faoliyatini; • sanitar me'yor va qoidalar bo'yicha amaldagi hujjatlarni; • OIV/OITSGa oid normativ hujjatlarni; • OIV etiologiya va patogenezini, epidemiologiyasini; • OIV yuqish yo'llari, tekshirish usullari, klinikasi va bemorlar parvarishini; • kasalliklardan (COVID -19) himoyalash tamoyillarini.
O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • shifoxona ichi infeksiyasini oldini olishda SanQvaMlarga rioya qilishni; • muolajalar vaqtida avariya holatlari yuzaga kelishini oldini olishni; • avariya holatlari yuzaga kelganda o'tkaziladigan chora-chadbirlar yig'indisini; • o'ta xavfli va karantin infeksiyalarda epidemiyaga qarshi o'tkaziladigan chora-tadbirlarni; • himoya kiyimlari va ulardan foydalanish tartibini. • qo'llarga gigienik ishlov berish usullari, texnikasi va qo'llarni yuvish tartibini;
O'quv moduli mazmuni:	Davolash profilaktika muassasalarida shifoxona ichi infeksiyasini oldini olish borasida qabul qilingan normativ hujjatlar. Shifoxona

	<p>ichi infeksiyasini oldini olishda akusherkalarning vazifalari. Tibbiy muolajalar orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish. Yuqumli kasalliklar (o'ta havfli va karantin infeksiyalar, OITS)ni tarqalishini oldini olish. OIV/OITSGa oid normativ hujjatlar. OIV etiologiya va patogenezi, epidemiologiyasi. OIV/OITS infeksiyasi.</p> <p>Kasalliklardan (COVID19) himoyalash tamoyillari. Himoya kiyimlari va ulardan foydalanish tartibi.</p>
--	--

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. San. Q va M. № 0342/17 “ DPMLarda shifoxona ichi infeksiyalari profilaktikasi” 10 yanvar 2017 y.
2. San. Q va M. № 03-17-15.”O‘zbek. Res. davolash- profilaktika muassasalarida chiqindilarni yig‘ish, saqlash va yo‘q qilish sanitariya qoidalari va meyorlari”
3. V.N. Turaqulov, X.A. Raxmatova, N.A. Avezova.”Yuqumli kasalliklarda xamshiralik parvarishi” O‘quv qo‘llanma. Navoi nashriyot. 2019 yil.
4. F.I Salomova, Sh.T Iskandarova “Gigiyena. Tibbiy ekologiya” Toshkent-2020
5. S.B. Israilova “Sanitariya epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati” o‘quv qo‘llanma. Turon nashr. Samarqand-2026 <https://e-library.sammu.uz/uz/book/5400>
6. COVID-19 bo‘yicha milliy qo‘llanma JSST. O‘zbekiston Sog‘liqni saqlash vazirligi. 2020 yil 26 mart.
- 7. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi sayti**
→ rasmiy sanitariya me‘yorlari va hujjatlar
- 8. Ziyonet**
→ bepul darsliklar va o‘quv qo‘llanmalar
Elektron ta’lim resurslari:
<http://www.edu.uz>
<http://www.pedagog.uz>
www.tma.uz,
www.lex.uz
<https://ru.pinterest.com/vkhamidov/>

1.4. Modul: Sterilizatsiyada zamonaviy usullar va texnika xavfsizligi

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	6 kredit
Tinglovchida kasbiy kompetensiyaning shakllanishini	<p>Sterilizatsiya jarayonida texnika xavfsizligi — xodimlar salomatligi va atrof-muhitni himoyalashning asosiy omili. Kompetensiya quyidagilarni o‘z ichiga oladi:</p>

<p>ta'minlovchi bilim, ko'nikmalar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nazariy bilimlar: sterilizatsiya usullarining fizik-kimyoviy asoslarini bilish • Amaliy ko'nikmalar: uskunalarni to'g'ri ishlatish va nazorat qilish • Xavf-xatarni baholash: issiqlik, bosim, kimyoviy va biologik xavflarni aniqlash • Me'yoriy hujjatlarga rioya qilish: sanitariya qoidalari va xalqaro standartlar • Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik: nosozlik yoki avariya holatida to'g'ri harakat qilish <p>3. Zamonaviy yondashuvning ahamiyati</p> <p>Zamonaviy sterilizatsiya texnologiyalarini joriy etish:</p> <ul style="list-style-type: none"> • infeksiya xavfini kamaytiradi, • ish unumdorligini oshiradi, • xodimlar va bemorlar xavfsizligini ta'minlaydi, • sifat menejmenti tizimlarini mustahkamlaydi.
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sterilizatsiya sohasi bo'yicha mavjud bo'lgan fizikaviy, kimyoviy, mexanik, biologik, aralash va yangi zamonaviy usullar to'g'risida to'liq ma'lumotlarga ega bo'lish Sterilizatsiya va uning turlarini. • Gazli sterilizatsiya usullarini • Plazmali va ozonli sterilizatsiya usullarini • Sterilizadorlar va avtoklavlar bilan ishlash davridagi texnika xavfsizligi qoidalari haqida tushunchaga ega bo'lishi
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tibbiy asboblarni quruq issiqlik shkafida sterillashni, • tibbiy vositalarning sterillanganlik sifatini tekshirish usullarini, • texnika xavfsizligini, • tibbiy vositalarning sterilizatsiya sifatini tekshirish usullarini bajara olishi.
<p>O'quv moduli mazmuni:</p>	<p>Sterilizatsiyani olib borish xonalaridagi aseptika va antiseptika tadbirlari. Sterilizatsiya va avtoklavlash tadbirlariga tinglovchilarni amaliy tomondan o'qitish va o'rgatish. Mashg'ulotlar davomida markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan sterilizatsiya bo'limlari turlari haqida tushuncha berish, zamonaviy sterilizatsiya apparatlari bilan tanishtirish, texnika xavfsizligi masalalari bo'yicha ma'lumotlar berib borish.</p> <p>Asosiy diqqat va e'tiborni sterilizatsiya ishlarini to'g'ri olib borish, sterilizatsiyaning sifatli bo'lishini ta'minlovchi</p>

tadbirlar va uni tekshirish uchun zarur indikatorlardan to'g'ri foydalanish va ishlatish qoidalariga to'la amal qilish.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar:

1.K.F.Melibayeva,G.F.Ergasheva. "Aseptika, antiseptika va dezinfeksiya" Uslubiy qo'llanma.Qo'qon.2025yil.

2.V.N.Turaqulov,F.A.Qurbonov."Xirurgiyada xamshiralik parvarishi"O'quv qo'llanma.Navoi nashriyot.2019 yil.

3. G.T Dxritiman,G.T.Iskandarova "Uskunaning hayotiy siklini boshqarish bo'yicha qo'llanma-Bug'li sterilizator(Avtoklav)"Tibbiyot xodimlari uchun uslubiy tavsiyanomalar.Toshkent.2024 yil.

4.G.T Dxritiman,G.T.Iskandarova "Uskunaning hayotiy siklini boshqarish bo'yicha qo'llanma-Plazmali sterilizator" Tibbiyot xodimlari uchun uslubiy tavsiyanomalar.Toshkent 2024 yil.

5.Elektron ta'lim resurslari:

1. Zamonaviy sterilizatsiya usullari

- **Sterilizatsiya usullari. Sterilizatsiya xususiyatlari**
Muallif: Arzimatova Ra'no Pardaboy qizi ([JournalSS](#))

2. Aseptika va antiseptika asoslari

- **Tibbiyot xodimlarining aseptika va antiseptik sterilizatsiya usullarini qo'llanishi**

Mualliflar:

- **Sh.Ya. Radjabov**
- **G.R. Kadamova**
- **M.M. Olimova** ([pedagogs.uz](#))

3. Mikrobiologiya va sterilizatsiya

- **Mikrobiologiya va virusologiya**
- Mualliflar: OTM professor-o'qituvchilari (NamDU) ([www.namdu.uz](#))

4. Umumiy tibbiyot va dezinfeksiya

- **Tibbiyotda dezinfeksiya va sterilizatsiya asoslari** ([book.bsmi.uz](#))

5. Sterilizatsiya usullari va qo'llanilishi, Stomatologiyada sterilizatsiya

- **Sterilizatsiya usullari va ularning qo'llanilishi**
- Muallif: **Shoda Team** ([Hujjat24](#))

1.5. Modul: Sog'lom turmush tarzini shakllantirish mezonlari. Jismoniy faollik

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	10 kredit
Tinglovchida kasbiy kompetensiyaning shakllanishini ta’minlovchi bilim, ko’nikmalar	<p>Jismoniy faollik va sog‘lom turmushda kompetensiyalar Bu sohadagi kompetensiyalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sog‘lom turmush qoidalari bo‘yicha bilimga ega bo‘lish • Shaxsiy sog‘liqni baholay olish va nazorat qilish • To‘g‘ri ovqatlanish rejasini tuzish ko‘nikmasi • Jismoniy mashqlarni xavfsiz va samarali bajarish • Sog‘lom hayot tarzini boshqalarga targ‘ib qila olish
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Salomatlik tushunchasi, salomatlik darajasi ko‘rsatkichlarini; • sog‘lom turmush tarzini shakllantirish tamoyillarini; • salomatlikka ta’sir etuvchi omillar: • irsiy, ekologik tibbiy va hayot tarzi va salomatlik mexanizmlarini bilishi, tahlil qila olishni; • atrof muhit va ekologik omillarning salomatlikka ta’sirini; • salomatlikni mustahkamlashga qaratilgan standart va algoritmlarni; • to‘g‘ri ovqatlanish prinsiplarini; • kun tartibini to‘g‘ri tashkil etishni; • jismoniy faollik va chiniqishning • salomatlikka ta’sirini; • zararli odatlarning organizmga ta’sirini; • tibbiy ko‘riklarni tashkil etish va aholini • jalb etishni; • sog‘lom turmush tarzini maqsadli guruhlar o‘rtasida shakllantirish va targ‘ib etishni;
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Aholining turli guruhlarida (yoshiga, mehnat turiga, jinsiga qarab) psixoemotsional holatni aniqlashni; • sog‘lom turmush tarzini qo‘llab quvvatlashda maqsadli guruhlarini shakllantirish va ular o‘rtasida suhbatlar olib borishni; • individual salomatlik va uni asrash yo‘llarini; • jismoniy faollik, to‘g‘ri ovqatlanish prinsiplari, zararli odatlarning salomatlikka ta’siri mavzularida aholi o‘rtasida tadbirlar tashkil etishni; • maqsadli guruhlar o‘rtasida targ‘ibot ishlarini olib borishni;

	<ul style="list-style-type: none"> • inson salomatligini saqlash va tiklashda jismoniy tarbiya mashqlari kompleksini; • jismoniy mashqlarni har xil yoshdagi sog‘lom odamlarda va bemorlarda qo‘llash uslublarini; • Skandinaviya yurish usullarini.
<p>O‘quv moduli mazmuni:</p>	<p>Sog‘lom turmush tarzini tashkil etish asoslari. Sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda maqsadli guruhlar bilan ishlash. Atrof muhit va ekologik omillarning salomatlikka ta’siri, to‘g‘ri ovqatlanish prinsiplari, kun tartibini to‘g‘ri tashkil etish, jismoniy faollik va chiniqishning salomatlikdagi ahamiyati, zararli odatlarning organizmga ta’siri, tibbiy ko‘riklarni tashkil etish va aholini jalb etish.</p>
<p>Tinglovchilarni mustaqil o‘zlashtirishi uchun adabiyotlar ro‘yxati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 10 noyabrdagi “Aholining sog‘lom ovqatlanishini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ 4887-sonli qarori. 2. VMQ 2025 y. 6-may № 297 “ Sog‘liqni saqlash va ta’lim tashkilotlarida ichimlik suvi hamda sanitariya-gigiyena infratuzilmasini kengaytirishga qaratilgan “ Toza qo‘llar” dasturi. 3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 18 dekabrda “Yuqumli bo‘lmagan kasalliklarning profilaktikasini, sog‘lom turmush tarzini qo‘llab – quvvatlash va aholining jismoniy faolligi darajasini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ 4063-sonli qarori. 4. SSV buyrug‘i № 97, 2024 y, 27 mart. “Axoli orasida kasalliklarni erta aniqlash, skrining dasturlarni samarali o‘tkazish, aniqlangan kasalliklar bo‘yicha manzilli sog‘lomlashtirish ishlarini tashkil etish” to‘g‘risida. 5. SSV ning № 175-buyrug‘i, 2025 yil, 20-iyun.” Aholiga birlamchi tibbiy-sanitariya yordami ko‘rsatish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida” 6. Sh. Zokirxo‘jayev, A. Gadoyev, M. Turimbetova “Dietologiya ” 2023 yil 7. A. Gadayev, L. Musadjanova, N. Pirmatova, N. Mo‘minova “Shifobaxsh taomlar ” 2017 yil. 8. Sh. Qurbonov, A. Qurbonov “To‘g‘ri ovqatlanish qoidalar ” 2014 yil 9. Elektron ta’lim resurslar: <ol style="list-style-type: none"> 1. inlibrary.uz – sog‘lom turmush maqolalari 2. globalsciences.uz – ilmiy tadqiqotlar 3. avitsenna.uz – ovqatlanish bo‘yicha tavsiyalar 4. yuz.uz – sog‘lom turmush dasturlari 5. hujjat 24.uz – o‘quv materiallar 	

**2.1 Modul. Fizioterapiyaa bo‘limi hamshirasining ish faoliyati.
Fizioterapiyaa bo‘limida yuritiladigan meyoriy xujjatlar va amldagi
buyruqlar.**

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	6 kredit
O‘quv moduli mazmuni:	<p>Fizioterapiyaa bo‘limida yuritiladigan amaldagi buyruqlar. Tibbiy reabilitatsiyaning fizioterapevtik aspektlari. Tibbiy reabilitatsiya xaqida tushincha. tibbiy reabilitatsiya prinsiplari, bosqichlari. Sog‘lomlatirish texnologiyalari. SPA –texnologiyalari.</p> <p>Tibbiy tashkilotlarda fizioterapevtik yordamni tashkil etish. Fizioterapevtik bulimlar ishni tashkil etish. Fizioterapevtik xamshiralarni funksional majburiyatlari.</p> <p>Fizioterapiyaaning asosini tashkil qiluvchi fizik omillar, klassifikatsiyasi. Fizik omillarning ta’sir mexanizmlari. Umumiy ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar. Fizik muolajalar yordamida kasallikning oldini olish. Fizioterapiyaa hamshirasi o‘rta tibbiy ma’lumotga ega bo‘lgan, fizioterapiyaa kursini bitirgan, kurs bo‘yicha ixtisoslikdan o‘tgan bo‘lishi kerak. Muolaja davomida bemorlarda noxush holatlar aniqlanganda ularni bartaraf qilish chora-tadbirlarini bilishi, bemorlarga yordam ko‘rsata bilishi kerak. Bemorlarga birinchi muolajaga kelganida vrach ko‘rsatmasini, buyurilgan muolaja ta’sirini aytib tushuntiradi. Muolaja davomida bemor o‘zini qanday tutishi, nimani sezishi va qanday holatlarda zudlik bilan tibbiy xodimga xabar berishi lozimligini tushuntiradi. Muolaja davomida hamshira xonadan chiqib ketmay bemor ahvolidan xabar olib turadi. Apparatning ishlash tartibi. signal soatlarini kuzatib boradi. Sog‘liqni Saqlash Vazirligining amaldagi xujjatlari SSVning №88 sonli buyrug‘i 2022.24.03 “Tibbiyot xodimining odob axloq Kodeksi”, SSVning №284 sonli 2024.04.09 “Sog‘liqni Saqlash Vazirligi tizimidagi barcha tibbiyot davolash-Profilaktika hamda oliy va o‘rta maxsus talim muassasalari tibbiyot xodimlarining tibbiyot muassasalarida kiyim-boshni kiyib yuvish qoidalarini tasdiqlash to‘g‘risida”, SSVning №228 sonli buyrug‘i “Fizioterapiyaa hamshiralarning meyorlari va yuklamalarini bajarish” to‘g‘risida, SSVning №363 buyrug‘i to‘g‘risidagi</p>

	<p>va amaldagi buyruqlarni tinglovchilarga tushuntiradi.</p> <p>Zamonaviy fizioterapiyaa bo‘limi va xonalarining tuzilishi, meyorlari. Ularning jihozlanishiga bo‘lgan talablar. Fizioterapevtik muolajalar o‘tkazishda amal qilinishi shart bo‘lgan texnika havfsizligi qoidalari va mehnat muhofazasi. Fizioterapiyaa hamshiralarning lavozimlik vazifalari. Fizioterapevtik xamshiralarni funksional majburiyatlari. Fizioterapiyaa xonasida yuritiladigan meyoriy tibbiy hujjatlar. Fizioterapiyaa bo‘limi(xonasi)dameyoriy tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi. Fizioterapevtik muolajalar yordamida kasalliklarni oldini olish.</p>
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zamonaviy fizioterapiyaa bo‘limi va xonalarining tuzilishi, meyorlarini; • zamonaviy fizioterapiyaa bo‘limi va xonalarining jihozlanishiga bo‘lgan talablarini; • fizioterapevtik muolajalar o‘tkazishda amal qilinishi shart bo‘lgan texnika havfsizligi qoidalari va mehnat muhofazasi.ni; • fizioterapiyaa hamshiralarning lavozimlik vazifalarini; • fizioterapiyaa xonasida yuritiladigan meyoriy tibbiy hujjatlarni; • fizioterapevtik muolajalar yordamida kasalliklarni oldini olishning ahamiyatini.
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • texnika havfsizligi qoidalariga rioya qilishni; • mehnat muhofazasi qoidalariga rioya qilishni; • apparatning ishlash tartibi va ularni ishlatishga sozlashni; • meyoriy- tibbiy hujjatlarni yuritishni.

2.2 Modul. Zamonaviy fizioterapevtik uskunalari va ularning qo‘llanilishi. Fizioterapevtik muolajalarning inson organizmiga ta’siri.

<p>O‘quv moduliga ajratilgan kredit:</p>	<p>12 kredit</p>
<p>O‘quv moduli mazmuni:</p>	<p>2.2.1 Zamonaviy fizioterapevtik asbob-uskunalar va ularni qo‘llanilishi.</p> <p>O‘zbekistonda tibbiyot sohasida ishlatilayotgan zamonaviy fizioterapevtik apparatlar haqida ma’lumot berish. Ko‘p funksiyali zamonaviy apparatlar va ularning ishlash prinsiplari haqida tushuncha berish. Hamshiralarni yangi zamonaviy fizioterapevtik apparatlar bilan ishlashga o‘rgatish. Tashxis va davolash usullarining samaradorligi</p>

haqida ma'lumot berish.

Apparatlar to'g'risida ma'lumotga ega bo'lishi, apparatlarning ishlash tartibini to'liq bilishi, texnika havfsizligiga rioya qila bilishi kerak. Nuga best apparati ko'p funksiyali massaj krovati, Nuga best apparatiga ko'rsatmalar va moneliklar haqida tushuncha berish. Nuga best apparatini ishlash algoritmi. BTL apparatlari (Traksion tortish apparati, Zarb tovushli terapiyaa). Ko'p funksiyali BTL apparti tuzilishi. BTL apparatda ishlash tartibi. ko'rsatmalarni va moneliklari haqida tushuntirish.

Davolash profilaktika muassasalari fizioterapiyaa bo'limlarida ishlatilayotgan zamonaviy fizioterapevtik apparatlar. Ko'p funksiyali zamonaviy apparatlar va ularning ishlash prinsiplari. Apparatlarning ishlash tartibi, ular bilan ishlaganda texnika havfsizligi qoidalari. Fizioterapevtik davo usullarini turli tizim kasalliklarida qo'llash hususiyatlari. Bir va undan ortiq muolajalarni bir-biriga mos kelishini aniqlash. Fizioterapevtik davo usullarini pediatriyada qo'llash hususiyatlari. Fizioprofilaktika tushunchasi, turlari. Organizmni chiniqtirish. Kasalliklarni oldini olishda fizik faktorlardan unumli foydalanish.

2.2.2 Turli kasalliklarda fizioterapevtik davolash usullarini xususiyatlari.

Turli kasalliklarda fizioterapevtik davolash usullarining ahamiyati. Yurak qon-tomir tizimi kasalliklarida fiziodavolash juda ehtiyotkorlik bilan qo'llaniladi. Bunda asosiy usullar: elektroforez ya'ni dorilarni teri orqali kiritish, magnitoterapiyaa va davolovchi jismoniy mashqlar qo'llaniladi. Uning xususiyati yurakka ortiqcha yuklama bermaslik, bosqichma-bosqich ta'sir ko'rsatish. Nafas olish tizo'imi kasalliklarida. ya'ni, bronxit, astma kabi holatlarda bemorlar uchun ingalyatsiya, dori moddalarini nafas yo'llari orqali kiritish, UVCH va ultratovush terapiyaasi buyuriladi. Uning xususiyatlari yallig'lanishni kamaytiradi, balg'amni suyultiradi va uni chiqishini osonlashtiradi. Asab tizimi kasalliklarida, nevrit, radikulit, insultdan keyingi holatlarda bemorlarga elektrostimulyatsiya, darsonvalizatsiya, va magnitoterapiyaa buyuriladi. Xususiyatlari asab tizimi impulslarini tiklash va mushaklar faolligini yaxshilashdan iborat. Tayanch-harakat tizimi kasalliklarida bemorlarga parafin, ozokerit, ultratovush va lazer terapiyaasi qo'llaniladi. Xususiyati og'riqni kamaytirish, yallig'lanishni pasaytirish va harakatni tiklash.

Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarida elektroforez, diadinamik toklar va mineral suvlar bilan davolash

	<p>buyuriladi. Uning xususiyati ichki a'zodar faoliyatini meyorlashtirish va spazmlarni kamaytirishdan iboratdir.</p>
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> •Fizioterapiyaa bo'limlarida ishlatilayotgan zamonaviy fizioterapevtik apparatlarni; •ko'p funksiyali zamonaviy apparatlar va ularning ishlash prinsiplarini; •apparatlarning ishlash tartibini; •apparatlar bilan ishlaganda texnika havfsizligi qoidalarini; •fizioterapevtik davo usullarini turli tizim kasalliklarida qo'llash hususiyatlarini; •apparatlarning ishlash tartibini to'liq bilishi; •fizik faktorlardan unumli foydalanishni; •turli kasalliklarda fiziodavolashning ahamiyatini va uning xususiyatlarini; •turli kasalliklarda fiziodavolashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni; •yurak qon-tomir tizimi kasalliklarida fiziodavolashning ahamiyatini, o'ziga xosligini; •nafas olish tizimi kasalliklarida bemorlarga muolajalarni o'tkazishni; •asab tizimi kasalligi bor bemorlarga fiziodavolashning ahamiyatini; •tayanch-harakat tizimi kasalliklarida fizioterapiyaaning o'ziga xosligini va ahamiyatini;
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yangi zamonaviy fizioterapevtik apparatlar bilan ishlashni; • texnika havfsizligiga rioya qilishni; • dori moddalari bilan muolaja o'tkazishni; • tibbiy asboblarni bilan davolashni; • bir va undan ortiq muolajalarni bir-biriga mos kelishini aniqlashni; • yurak qon-tomir tizimi kasalliklari bor bemorlarda muolajalar o'tkazishni; • nafas olish tizimi kasalliklari bor bemorlarda fiziodavoning ahamiyatini va uni o'tkazishni; • asab tizimi kasalliklari bor bemorlarda fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishni; • tayanch-harakat tizimi kasalliklarida bemorlarga

	fiziodavolash muolajalarini o'tkazishni;
--	--

**2.3. Modul. Elektr toki bilan davolash. Doimiy va impulsli toklar.
O'zgaruvchan toklar. Elektromagnit maydonlar.**

O'quv moduliga ajratilgan kredit:	18 kredit
O'quv moduli mazmuni:	<p>2.3.1 Elektroterapiya. Doimiy va impulsli toklar. Yuqori chastotali toklarni organizimga yuborish yo'li bilan kasalliklarni bartaraf etish va inson salomatligini saklash. Yuqori chastotali toklarni kulash. Davolanish samaradorligini oshirish. Darsonvalizatsiyaning ayrim xususiy usullari. Franklinizatsiya utkazishni. Past chastotali toklarni kulash. Davolanish samaradorligini oshirish. Galvanik toklarga fizik xarakteristika. Xujayra va to'qimalarda kechadigan biofizik jarayonlar. Odam organizmiga doimiy tokning ta'sir mexanizmi. Qo'llanilishga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Elektroforezning afzalligi. Elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish qoidasi. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Turli patologik xolatlarda xususiy uslublari.</p> <p>Galvanik toklarning fizik xarakteristikasi. Xujayra va to'qimalarda kechadigan biofizik jarayonlar. Odam organizmiga doimiy tokning ta'sir mexanizmi. Galvanizatsiya va dori elektroforezini qo'llashga umumiy ko'rsatma va mone'liklar. Elektroforez, elektroforezning afzalliklari. Galvanizatsiya va dori elektroforezining ba'zi hususiy uslublari. Elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish qoidasi. Bolalarda galvanizatsiya va elektroforez usullarini qo'llash. Past kuchlanishli va past chastotali impuls toklar bilan davolash. Qo'llaniladigan impuls toklar turlari. Diadinamik toklar, modullashtirilgan sinusoidal toklar ta'sir mexanizmi, qo'llash uslubi, ishlatiladigan apparatura. Ko'rsatma va mon'eliklar. Impulsli toklar, impuls shakllari va chastotasiga nisbatan klassifikatsiyasi. Davolovchi ta'sir mexanizmi, usullari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.</p> <p>2.3.2 Elektroforez usulida davolash. Elektroforezning afzalliklari. Elektroforez-bu fizioterapiyaa usuli bo'lib, dorivor</p>

moddalarni teri yoki shilliq qavat orqali elektr toki yordamida organizmga kiritishga asoslangan. Ushbu usulda past kuchlanishli doimiy elektr toki ishlatiladi va dorilar ion holatida to'qimalarga chuqurroq kirib boradi. Elektroforez jarayonida maxsus elektrodlar teriga joylashtiriladi; dorivor modda elektrod ostiga surtiladi yoki maxsus prokladkaga shimdiriladi; elektr toki ta'sirida dorining ionlari teri orqali o'tib, zararlangan joyga yetkaziladi. Bu usul yallig'lanish, og'riq sindromlari, asab tizimi kasalliklari, mushak va bo'g'im muammolarida keng qo'llaniladi. Elektroforezning afzalliklari: mahalliy ta'sirdori to'g'ridan-to'g'ri kasallangan joyga yetkaziladi, bu samaradorlikni oshiradi. Kam yon ta'sirlardori umumiy qon aylanishiga kam miqdorda tushadi, shu sababli nojo'ya ta'sirlar kamayadi. Og'riqsiz va qulay usul-protsedura odatda og'riqsiz bo'lib, bemorga katta noqulaylik tug'dirmaydi. Dorining uzoq ta'sirito'qimalarda "depo" hosil bo'lib, dorining ta'siri uzoq vaqt saqlanadi. Elektr tokining o'zi ham qon aylanishini yaxshilaydi, yallig'lanishni kamaytiradi.

2.3.3 O'zgaruvchan toklar va ularni qo'llanilishi.

2.4.3 Magnit maydoni bilan davolash.

Magnit maydonining fizik tasnifi. Doimiy, o'zgaruvchan, impulsli, magnit maydoni manbalari. Magnit maydon ta'sir mexanizmi. Magnit maydonining organizmga fiziologik ta'siri. Yuqori va ultrayuqori chastotali magnit maydoni bilan davolash.(induktotermiya) Qo'llash uslubi, ishlatiladigan apparatura, ko'rsatma, qarshi ko'rsatmalar. Elektroterapiyaaning zamonaviy davolash usullarini qo'llash.

Magnitoterapiya. Amplipulsterapiya Impulsli toklar, impuls shakllari va chastotasiga nisbatan klassifikatsiyasi (elektr uyqu, transkraniyal elektranalgeziya, diadinamik toklar (DDT), sinusoidal modullangan toklar, flyuktuorizatsiya, interferensterapiya. Davolovchi ta'sir mexanizmi, usullari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Magnitoterapiya. Magnit maydonining fizik tasnifi. Doimiy, o'zgaruvchan, impulsli, "yuguruvchi" magnit maydoni manbalari. Magnit maydon ta'sir mexanizmi. Ko'rsatma, qarshi ko'rsatmalar. Turli patologik xolatlarda xususiy usullari, Amplipulsterapiyaaning afzalligi. Davolovchi ta'sir mexanizmi, usullari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. O'zgaruvchan tok-vaqt o'tishi bilan o'z yo'nalishi va qiymati (kuchi) davriy ravishda o'zgarib turadigan elektr tokidir. Bunda tok sinusoida shaklida

	<p>o'zgarishi mumkin va u ma'lum chastota (Gs) bilan ifodalanadi. O'zgaruvchan toklarning asosiy xususiyatlari: Tibbiyotda o'zgaruvchan toklarning qo'llanilishi. O'zgaruvchan toklar fizioterapiyaada keng ishlatiladi. Ular organizmga turlicha ta'sir ko'rsatadi va davolash maqsadida qo'llaniladi. Diadinamik toklar rast chastotali o'zgaruvchan toklardir. Og'riqni kamaytirish va mushaklarni bo'shatishda qo'llaniladi. Interferens toklar ikkita o'rta chastotali toklar o'zaro kesishganda hosil bo'ladi. Chuqur to'qimalarga ta'sir qiladi. Qon aylanishini yaxshilaydi va yallig'lanishni kamaytiradi. Darsonvalizatsiya-yuqori chastotali va past kuchli toklar qo'llaniladi. Terini yaxshilash, qon aylanishini oshirish va asab tizimini tinchlantirishda ishlatiladi. UVCH (ultra yuqori chastotali terapiyaa)-elektromagnit maydon orqali ta'sir ko'rsatadi. Yallig'lanishga qarshi va isitish ta'siriga ega. O'zgaruvchan toklarning afzalliklari: chuqur to'qimalarga kirib borish imkoniyati. Og'riqsiz ta'sir ko'rsatishi. Qon aylanishini va modda almashinuvini yaxshilashi. Yallig'lanishni kamaytirishi. Reabilitatsiya jarayonini tezlashtirishi.</p>
<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Galvanik toklarning fizik xarakteristikasini; • odam organizmiga doimiy tokning ta'sir mexanizmini; • galvanizatsiya va dori elektroforezini qo'llashga ko'rsatma va mone'liklarni; • elektroforezning afzalliklarini; • galvanizatsiya va dori elektroforezining hususiy uslublarini; • elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish qoidasini; • bolalarda galvanizatsiya va elektroforezning ta'sirini; • past kuchlanishli va past chastotali impuls toklar ta'sir mexanizmini; • impuls toklar turlarini; • diadinamik toklar ta'sir mexanizmini; • modullashtirilgan sinusoidal toklar ta'sir mexanizmi; • impulsli toklar tasnifini; • ko'rsatma va mon'eliklarni; • elektroforez bilan davolashni; • UVCH terapiyaani kasalliklarni davolanishda ahamiyatini; • o'zgaruvchan toklar va ularni qo'llash prinsiplarini;

<p>O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • elektroterapiyaaning ahamiyatini; -elektroterapiyaaning ahamiyatini; -galvanik toklarni qo'llashni; -muolaja vaqtida bemor holatini kuzatishni; -elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish qoidasini; -bolalarda galvanizatsiya va elektroforez usullarini qo'llashni; -past kuchlanishli va past chastotali impuls toklar bilan davolashni; -odam organizmiga doimiy tokning ta'sir mexanizmini; -galvanizatsiya va dori elektroforezini qo'llashga ko'rsatma va mone'liklarni; -elektroforezning afzalliklarini; -galvanizatsiya va dori elektroforezining hususiy uslublarini; -elektroforez usulida dori moddalarini organizmga kiritish qoidasini; -bolalarda galvanizatsiya va elektroforezning ta'sirini; -past kuchlanishli va past chastotali impuls toklar ta'sir mexanizmini; -impuls toklar turlarini; -diadinamik toklar ta'sir mexanizmini; -modullashtirilgan sinusoidal toklar ta'sir mexanizmi; -impulsi toklar tasnifini; -ko'rsatma va mon'eliklarni; -elektroforez bilan davolashni; -UVCH terapiyaani kasalliklarni davolanishda ahamiyatini; -o'zgaruvchan toklar va ularni qo'llash prinsiplarini;
---	--

2.4 Modul. Fototerapiyaa, ultratovush bilan davolash

<p>O'quv moduliga ajratilgan kredit:</p>	<p>14 kredit</p>
	<p>2.4.1 Yorug'lik bilan davolash. Fototerapiya. Yorug'lik bilan davolash-fototerapiyaa-tibbiyotda turli kasalliklarni maxsus nurlar orqali davolash usuli hisoblanadi. Bu usul tabiiy yoki sun'iy yorug'lik manbalari orqali organizmga ta'sir qilib, biologik jarayonlarni faollashtiradi. Fototerapiyaaning asosiy turlari. Fototerapiyaa turli xil nurlardan foydalanishga qarab bir necha yo'nalishlarga bo'linadi: Ultrabinafsha (UV) nurlar bilan davolash Ko'pincha Psoriaz, Ekzema va vitiligo kabi teri kasalliklarida qo'llaniladi.</p> <p>Ko'k nurli fototerapiyaa Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda uchraydigan Sariqlikni davolashda juda samarali.</p> <p>Infraqizil nurlar Qon aylanishini yaxshilash, og'riqni kamaytirish va mushaklarni bo'shatish uchun ishlatiladi.</p> <p>Lazer terapiyaasi Aniq nuqtaga kuchli nur berish orqali to'qimalarni davolaydi. Masalan, kosmetologiya va oftalmologiyada keng qo'llaniladi.</p> <p>Yorug'lik bilan davolash. Yorug'lik spektri. Yorug'likning fiziologik ta'siri. Yorug'lik bilan davolashning zamonaviy usullarini qo'llash: bioptronoterapiyaa, kvant terapiya. Yorug'lik oqimining fizik xarakteristikasi. Turli spektrdagi nurlarning biologik ta'siri. Organizmda kechadigan fotobiologik jarayonlar.</p> <p>2.4.2 Ultratovush terapiya. Ultrofonoforez. Fizik omil tasnifi. Lazeroterapiyaa bilan davolash usullari. Ta'sir etish doirasi va samaradorligi. Ishlatish tartibi. Ultratovush terapiya. Ultrafonoforez. Vibroterapiya. Fizik omil tasnifi. Muhitga qarab ultratovushni yutilishi. Ultratovushning asosiy dozimetrik parametrlarni organizmga ta'siri. Ko'rsatma, qarshi kursatmalar. Qo'llaniladigan doza va usullari. Zarba to'lqini terapiya. Fizik omil tasnifi, fiziologik ta'siri. Ko'rsatma, qarshi kursatmalar. Qo'llaniladigan doza va usullari. Turli patologik xolatlarda xususiy uslublari. Istisno etiladigan kasalliklar guruxi. Yorug'lik</p>

	<p>bilan davolash. Yorug‘lik oqimining fizik xarakteristikasi. Turli spektrdagi nurlarning biologik ta’siri. Organizmda kechadigan fotobiologik jarayonlar. Ultrabinafsha nurlanishi. Bidoza aniqlash. Infraqizil nurlanishi. Lazerterapiya. Fotoxromoterapiya. Turli patologik xolatlarda xususiy uslublari. Ultratovush terapiya. Fizik omil tasnifi. Muhitga qarab ultratovushni yutilishi. Ultra tovushning asosiy dozimetrik parametrlarni organizmga ta’siri. Ko‘rsatma, qarshi kursatmalar. Qo‘llaniladigan doza va usullari. Ultrafonoforez. Vibroterapiya. Fizik omil tasnifi. Ultratovush bilan davolash. Qo‘llash uslubi, ishlatiladigan apparatura. Zarba to‘lqini terapiya. Fizik omil tasnifi, fiziologik ta’siri. Ko‘rsatma, qarshi kursatmalar. Qo‘llaniladigan doza va usullari. Turli patologik xolatlarda qo‘llaniladigan xususiy uslublari. Ultrabinafsha nurlanishi. Bidoza aniqlash. Infraqizil nurlanishi. Infraqizil, ultrabinafsha nurlar bilan davolash. Qo‘llash uslubi, ishlatiladigan apparatura. Ultrabinafsha nur bilan davolashning turli kasalliklarda hususiy uslublarini qo‘llash. Lazerterapiya. Fotoxromoterapiya. Turli patologik xolatlarda xususiy uslublari.</p>
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yorug‘lik bilan davolash usullarini; • yorug‘likning organizmga fiziologik ta’siri. • yorug‘lik oqimining fizik xarakteristikasini • yorug‘lik bilan davolashning zamonaviy usullarini; • turli spektrdagi nurlarning biologik ta’sirini; • ultratovush terapiyaaning organizmga ta’sirini; • ultratovushning asosiy dozimetrik parametrlarni organizmga ta’sirini; • ultratovush bilan davolash usullarini. • infraqizil, ultrabinafsha nurlar bilan davolash usullarni; • zamonaviy appar turlarini; • lazerterapiyaa, fotoxromoterapiyaa usullarini.
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yorug‘lik bilan davolashda zamonaviy usullarni qo‘llashni; • bioptronoterapiyaa, kvant terapiyaa bilan davolashni; • ultrafonoforez qo‘llash texnikasini; • bidoza aniqlashni; • vibroterapiyaa o‘tkazish texnikasini;

**2.5 Modul. Baroterapiya. Aerozolterapiya. Ingalyatsion terapiya.
Azonoterapiyaa bilan davolash. Krioterapiya.**

O'quv moduliga ajratilgan kredit:	18 kredit
O'quv moduli mazmuni:	<p>2.5.1 Aerozolterapiya. Baroterapiyaa bilan davolash. Zamonaviy arozolterapiyaa, ingalyatsiya turlari va ahamiyati, qo'llaniladigan dori moddalari. Aeroiono- va gidroaeroionoterapiyaaning tutgan o'rni. Aerozollar dispersligining ahamiyati. Aerozolterapiyaa, aeroionoterapiyaa turlari va ularni o'tkazish uslublari. Baroterapiyaada qo'llaniladigan fizik omil, usullari, apparatlari, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalari. Zamonaviy ingalyatsion terapiya. Ingalyatsion terapiyaada ishlatiladigan apparatura. Zamonaviy ingalyatorlar va ularni kasalliklar profilaktikasi va davolashda qo'llash. Nafas olish tizimi kasalliklarida arozolterapiyaaning ahamiyati.</p> <p>2.5.2 Azonoterapiya. Azonoterapiyaa xaqida tushuncha. Azonoterapiyaa o'tkazish usullari. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Ozonoterapiyaa-bu tibbiy usul bo'lib, u ozon (O₃) gazidan davolash maqsadida foydalanishni anglatadi. Ozon-kislorodning faol shakli bo'lib, u bakteriyalar, viruslar va zamburug'larga qarshi ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ozonoterapiyaa turli usullarda amalga oshiriladi: qonni ozon bilan boyitish (avtogemoterapiyaa). Ozonni teri ostiga yoki mushakka yuborish. Ozonlashtirilgan suv yoki moydan foydalanish.</p> <p>2.5.3</p>
O'quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Zamonaviy arozolterapiyaa turlarini; • ingalyatsiya turlari va ahamiyatini; • ingalyatsiyada qo'llaniladigan dori moddalarini; • aeroiono- va gidroaeroionoterapiyaaning tutgan o'rnini; • arozollar dispersligining ahamiyatini; • arozolterapiyaa, aeroionoterapiyaa turlari va ularni o'tkazish uslublarini; • baroterapiyaada qo'llaniladigan fizik omillarni; baroterapiyaa usullarini; • baroterapiyaani o'tkazishda qo'llaniladigan zamonaviy apparatlarni; • ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni;

	<ul style="list-style-type: none"> • azonoterapiyaa xaqida tushunchani; • azonoterapiyaa o‘tkazish usullarini; • ingalyatsion terapiyaaning ahamiyatini; • zamonaviy ingalyatsion terapiyaada ishlatiladigan zamonaviy apparatlarni; • Zamonaviy ingalyatorlarnikasalliklar profilaktikasi va davolashda qo‘llashni; • azonoterapiyaaning qo‘llanilishi; • azonoterapiyaaga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar;
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Zamonaviy aerazolterapiyaani qo‘llashni; • aeroiono- va gidroaerionoterapiyaani qo‘llashni; • aerazolterapiyaa, aeroionoterapiyaalarni o‘tkazish uslublarini; • baroterapiyaada qo‘llaniladigan apparatlarini ishlatishni; • azonoterapiyaaga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni; • zamonaviy ingalyatsion terapiyaada ishlatiladigan apparatla bilan ishlashni; • zamonaviy ingalyatorlar va ularni kasalliklar profilaktikasi va davolashda qo‘llashni; • azonoterapiyaaning qo‘llanilishi; • azonoterapiyaaga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar;

2.6 Modul. Tabiiy fizioterapevtik omillar. Balneoterapiya.

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	12 kredit
O‘quv moduli mazmuni:	<p>2.6.1 Tabiiy fizioterapevtik omillar. Galoterapiyaa va gelioterapiya. Peloidoterapiya.</p> <p>Tibbiyot amaliyotida tabiiy omillar asosida davolash usullari qadim zamonlardan buyon qo‘llanib kelinadi va bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Tabiiy fizioterapevtik omillar organizmga yumshoq, fiziologik ta’sir ko‘rsatishi, nojo‘ya reaksiyalar kamligi va rehabilitatsiya jarayonida yuqori samaradorligi bilan ajralib turadi. Bunday omillar qatoriga iqlim, quyosh nuri, havo va suv muolajalari, shuningdek, turli xil mineral suvlar va balchiqlar kiradi. Ular organizmning tabiiy himoya mexanizmlarini faollashtiradi, qon aylanishi va metabolik jarayonlarni yaxshilaydi, nerv tizimining faoliyatini muvozanatlashtiradi hamda ko‘plab kasalliklarda kompleks davolashning muhim qismi sifatida xizmat qiladi. Tabiiy omillar asosida davolashning eng qadimgi va samarali yo‘nalishlaridan biri — balneoterapiyaa, ya’ni mineral suvlar bilan davolashdir. Balneoterapiyaa ichish,</p>

	<p>cho‘milish, dush, irrigatsiya va inhalatsiya kabi turli usullar orqali amalga oshiriladi va organizmga ko‘p qirrali ta‘sir ko‘rsatadi. Mineral suvlarning kimyoviy tarkibi, harorati, gazlar bilan to‘yinganlik darajasi va fizik xususiyatlari kasallikning turiga qarab shifobaxsh natija beradi. Bu muolaja ovqat hazm qilish tizimi, teri kasalliklari, mushak-tayanch apparati, qon-tomir hamda endokrin tizimlar faoliyatini yaxshilashda alohida ahamiyatga ega. Ushbu mavzu tabiiy fizioterapevtik omillarning turlari, ularning organizmga ta‘sir mexanizmlari, balneoterapiyaaning ilmiy asoslari va amaliy qo‘llanilishiga bag‘ishlanib, zamonaviy reabilitatsiya va sanator-kurort davolash tizimida ularning o‘rnini chuqur yoritishga qaratilgan. Quyosh nurining energiyasi va havoning ta‘siri. Gelioterapiya. Quyosh-havo vannalari. Solyariylar, qo‘llash uslublari, dozirovkasi. Ko‘rsatma va mon‘eliklar. Galoterapiya. Havo vannalari. Ko‘rsatma va mon‘eliklar. Tibbiyot hamshirasining quyosh va havo vannalarini o‘tkazishda vazifalari. Suv bilan davolash. Chuchuk suv bilan davolash - gidroterapiyaa, mineral suv bilan davolash – balneoterapiya. Mineral suvlar klassifikatsiyasi, uslublari, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalari. Mahalliy va umumiy suv muolajalari. Suvlarning umumiy va xususiy ta‘siri, tashqi va ichki qo‘llanish usullari, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar.</p> <p>2.6.2 Balchiq, ozokerit va parafin bilan davolash.</p> <p>Balchiq bilan davolash (peloidoterapiyaa). Balchiq turlari va uning tarkibi. Balchiqning asosiy fraksiyalari va qo‘llash usullari. Balchiq, parafin, ozokeritning organizmga fiziologik ta‘siri. Balchiqni saqlash, isitish texnikasi. Balchiq,loy va qum bilan davolash texnikasi. Ko‘rsatma va mon‘eliklar. Parafin va ozokeritning xususiyatlari va tarkibi. Parafin, parafin applikasiyalarini tayyorlash va qo‘llash usullari. Parafin vannachalari, qavatlash usullarida davolash.Ishlatilgan parafinga qayta ishlov berish qoidalari. Ozokerit, uni ishlatishga tayyorlash texnikasi. Ozokerit bilan davolash usullari. Ta‘sir mexanizmi. Organizmning fiziologik reaksiyasi. Qo‘llash usullari, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar. Ishlatilgan parafinga kayta ishlov berish qoidalari.</p>
<p>O‘quv moduli yakunida</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Quyosh nurining energiyasi va havoning organizmga ta‘sirini;

tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • quyosh-havo vannalarini qo‘llash uslublarini; • gelioterapiyaaning dozirovkasini; • ko‘rsatma va mon’eliklarni; • galoterapiyaa, havo vannalarini organizmga ta’sirini; ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni; • tibbiyot hamshirasining quyosh va havo vannalarini o‘tkazishda vazifalarini; • suv bilan davolash usullarini; • chuchuk suv bilan davolash turlarini; • mineral suvlar klassifikatsiyasini; • ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarini; • mahalliy va umumiy suv muolajalarini; • suvlarning umumiy va xususiy ta’sirini; • balchiq turlari va uning tarkibini; • balchiqning asosiy fraksiyalari va qo‘llash usullarini; • balchiq, parafin, ozokeritning organizmga fiziologik ta’sirini; • parafin va ozokeritning xususiyatlari va tarkibini; • ishlatilgan parafinga qayta ishlov berish qoidalarini; • ozokeritni ishlatish va tayyorlash texnikasini; • ozokerit bilan davolash usullarini; • ozokeritning organizmga ta’sir mexanizmini; • ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar.
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Quyosh-havo vannalarini qo‘llashni; • chuchuk suv bilan davolashni; • parafin applikatsiyalarini tayyorlash va qo‘llashni; • parafin vannachalari, qavatlash usullarida davolashni; • ishlatilgan parafinga qayta ishlov berishni; • ozokerit bilan davolashni; • balchiqni saqlash, isitish texnikasini; • balchiq,loy va qum bilan davolash texnikasini; • balchiq,loy va qum bilan davolashni.

2.7 Modul. Termik omillar bilan davolash. Gidroterapiyaa-suv bilan davolash.

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	6 kredit
O‘quv moduli mazmuni:	<p>Fizioterapiya tibbiyotning organizmga tabiiy va sun’iy fizik omillar orqali ta’sir ko‘rsatib davolashga qaratilgan muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu omillar ichida termik ta’sir vositalari va gidroterapiya keng qo‘llaniladigan, klinik jihatdan samaradorligi yuqori bo‘lgan muolajalar sirasiga kiradi. Termik omillar bilan</p>

	<p>davolash issiqlik va sovuqlikning fiziologik xususiyatlaridan foydalanib, to‘qimalarda qon aylanishini yaxshilash, metabolik jarayonlarni faollashtirish, og‘riqni kamaytirish va yallig‘lanish jarayonlarini pasaytirishga yordam beradi. Issiqlikning atrof-muskul tizimi, bo‘g‘imlar, periferik asablar va teri osti to‘qimalariga ijobiy ta’siri uni keng ko‘lamdagi kasalliklarda qo‘llash imkonini beradi.</p> <p>Gidroterapiya, ya’ni suv bilan davolash esa termik, mexanik va kimyoviy omillarni birlashtirgan holda ko‘p qirrali shifobaxsh ta’sir ko‘rsatadi. Suvning harorati, bosimi, zichligi va harakatlanuvchanligi bemorga kompleks fiziologik ta’sir ko‘rsatib, qon aylanishini yaxshilaydi, mushaklarni bo‘shashtiradi, asab tizimini tinchlantiradi hamda immun jarayonlarni faollashtiradi. Gidroterapiyaning vannalar, dushlar, kompresslar, suv osti massaji kabi shakllari ko‘plab somatik, nevrologik va ortopedik holatlarda samarali qo‘llaniladi.</p> <p>Ushbu mavzu termik omillarning turlari, ularning organizmga ta’sir mexanizmlari, gidroterapiyaning asosiy usullari va ularning klinik qo‘llanilishiga bag‘ishlanib, fizioterapiyaning zamonaviy amaliyotidagi o‘rni va ahamiyatini yoritishga qaratilgan.</p>
<p>O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Fizioterapiyaning mohiyatini: Fizioterapiya organizmga tabiiy va sun’iy fizik omillar orqali ta’sir ko‘rsatib davolash yo‘nalishi ekanligini; ☐ Termik ta’sir mexanizmlarini: Issiqlik va sovuqlikning organizmga ta’sirini, ya’ni ular qanday qilib to‘qimalarda qon aylanishini yaxshilashi, metabolizmni (modda almashinuvini) faollashtirishi, og‘riq va yallig‘lanishni kamaytirishini; ☐ Issiqlik ta’sir qiladigan tizimlarni: Issiqlikning tayanch-harakat (atrof-muskul) tizimi, bo‘g‘imlar, periferik asablar va teri osti to‘qimalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatish xususiyatlarini; ☐ Gidroterapiya asoslarini: Suv bilan davolash o‘zida uchta asosiy omilni — termik (harorat), mexanik (bosim, harakat) va kimyoviy xususiyatlarni birlashtirishini;

	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Suvning fiziologik ta'sirini: Suv harorati, bosimi va zichligi qon aylanishini yaxshilashi, mushaklarni bo'shashtirishi, asab tizimini tinchlantirishi hamda immunitetni faollashtirishini; ☐ Klinik ko'rsatmalarni: Hidroterapiya va termik muolajalar qaysi turdagi somatik, nevrologik va ortopedik kasalliklarda qo'llanilishini.
O'quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Muolaja turlarini farqlash va tanlash: Bemorning holatiga qarab termik omillar (issiqlik/sovuqlik) yoki gidroterapiya usullarini to'g'ri ajrata olish va tavsiya qilish; ☐ Gidroterapiya usullarini amalda qo'llash: Suv bilan davolashning turli shakllarini (vannalar, dushlar, kompresslar, suv osti massaji) muolaja qoidalariga muvofiq tashkil etish va o'tkazish; ☐ Omillarni boshqarish: Muolaja davomida suvning harorati, bosimi va zichligini bemorning xohishi va tibbiy ko'rsatmalarga asosan to'g'ri sozlash; ☐ Klinik samaradorlikni baholash: O'tkazilgan termik va gidroterapevtik muolajalarning bemor mushaklari bo'shashishi, og'riq kamayishi va umumiy asab tizimi tinchlanishiga ko'rsatgan ta'sirini kuzatish va baholash.

2.8. Modul. Kurortlar klassifikatsiyasi. O'zbekistondagi shifo maskanlari.

O'quv moduliga ajratilgan kredit:	12 kredit
O'quv moduli mazmuni:	<p>Kurortlar. Kurort omillari haqida tushuncha. Kurortlar klassifikatsiyasi. Kurort omillariga asoslangan kurort turlari. O'zbekistondagi shifo maskanlari. Sanatoriy-kurortga boruvchilarni saralash. Bemorlarni sanatoriy va kurortlarga yuborish uchun qarshi ko'rsatmalar. Aholi o'rtasida sanator-kurort tabiiy va fizioterapevtik muolajalarni targ'ib etish. aholining sanatoriya-kurortlarda davolanish ehtiyojlarini o'rganish, kurort resurslarini sanitariya muhofaza qilish.</p>

O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Kurort omillari haqida tushunchani; • kurortlar klassifikatsiyasini; • kurort turlarini; • O‘zbekiston shifo maskanlarini; • bemorlarni sanatoriy va kurortlarga yuborish uchun qarshi ko‘rsatmalarni; • kurort resurslarini sanitariya muhofaza qilishni; • sanatoriya va kurortlarga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni; • sanatori va kurortlarnig farqini;
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Sanatoriy-kurortga boruvchilarni saralashni; • aholi o‘rtasida sanator-kurort tabiiy va fizioterapevtik muolajalarni targ‘ib etishni; • aholining sanatoriya-kurortlarda davolanish ehtiyojlarini o‘rganishni; • sanatoriya va kurortlarga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni; • sanatori va kurortlarnig farqini;

2.9. Modul. Favqulodda vaziyatlar va shoshilinch holatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish.

O‘quv moduliga ajratilgan kredit:	6 kredit
O‘quv moduli mazmuni:	<p>Favqulodda vaziyatlar, halokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulotda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Tibbiy evakuatsiya bosqichlari. Favqulodda vaziyatlarda o‘rta tibbiyot xodimining vazifalari. Jabrlanuvchilarni saralash tartibi. Tibbiy saralash (trijaj usuli) va evakuatsiya qilish. Jabrlanuvchini ahvolini baholash, asosiy hayotiy ko‘rsatkichlarni aniqlash. Bemor uchun zarur vaziyatni yaratish. Ommaviy talofat o‘chog‘ida birinchi yordam ko‘rsatish. O‘tkir yurak qon – tomir yetishmovchiligida yurak-o‘pka reanimatsiyasini “SAV” ketma-ketligida o‘tkazish algortmi.</p>
O‘quv moduli yakunida tinglovchi bilishi lozim:	<ul style="list-style-type: none"> • Favqulodda vaziyatlar va halokatlarning asosiy turlarini; • favqulodda vaziyatlar tasnifi, kelib chiqish sabablari, manbalarini; • tibbiy evakuatsiya bosqichlarini; • jarohatlanganlarni tibbiy saralash tartibini;

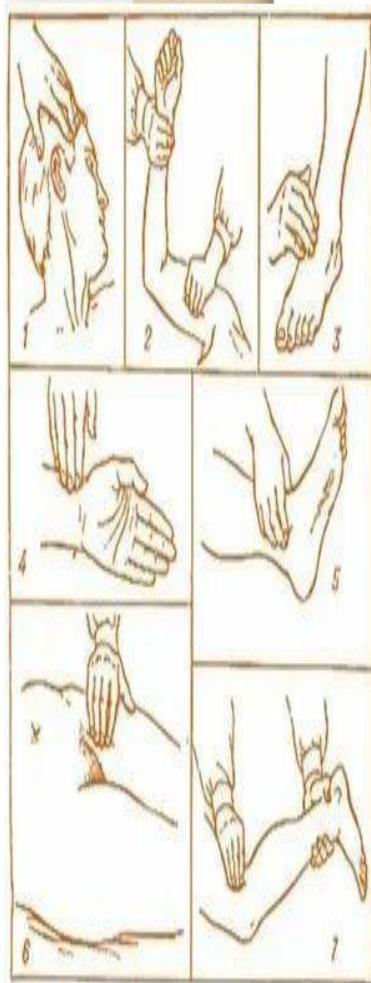
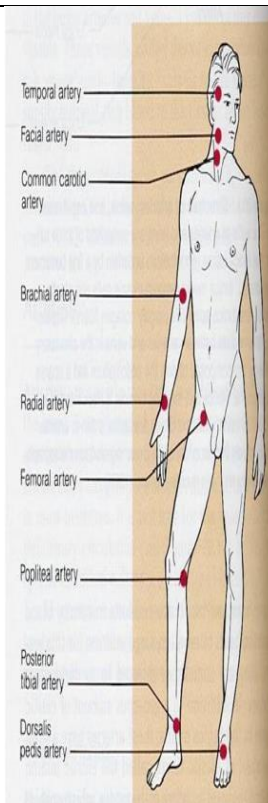
	<ul style="list-style-type: none"> • favqulotda vaziyatlarda oʻrta tibbiyot xodimining vazifalarini; • evakuatsiya bosqichlarida tibbiy yordam turlarini; • ommaviy talofat oʻchogʻida birinchi yordam koʻrsatishni; • oʻtkir yurak qon–tomir yetishmovchiligida yurak-oʻpka reanimatsiyasini.
<p>Oʻquv moduli yakunida tinglovchi bajara olishi lozim:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Favqulotda vaziyatlarda shikastlanish turiga qarab jabrlanganlarni tibbiy saralashni; • texnogen, tabiiy, ekologik tUSDagi favqulotda vaziyatlarda birinchi yordam koʻrsatishni; • jabrlanganlarni evakuatsiya qilishni; • transport avariylarida yordam koʻrsatishni; • jarohatlarda ,suyak sinishida va Krash sindromida birinchi yordam koʻrsatishni; • oʻtkir qon ketishlarda birinchi tibbiy yordam koʻrsatishni; • elektr toki bilan shikastlanishda birinchi yordam koʻrsatishni; • oʻtkir zaharlanishlarda birinchi yordam koʻrsatishni; • sovuq urishi va issiqlik urishida birinchi yordam koʻrsatishni; • choʻkishda birinchi yordam koʻrsatishni; • boʻgʻilishda birinchi yordam koʻrsatishni; • hasharotlar chaqishi va hayvonlar tishlaganda tez tibbiy yordam koʻrsatishni; • oʻtkir yurak qon – tomir yetishmovchiligida yurak-oʻpka reanimatsiyasini asosiy tadbirlarning “SAV” ketma-ketligini bajarishni.
<p>Adabiyotlar:</p>	<p>1.D.Turaqulov,L.X.Musajonova.”Shoshilinch tez tibbiy yordam koʻrsatishda xamshiralik ishi”Oʻquv qoʻllanma.A.Navoi nashriyot.2019 yil.</p> <p>2. Y.Allayorov Y.Tojiboev “Favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari.”2017 y.Toshkent.</p> <p>3.Elektron taʼlim resurslari:</p> <p>1. Free online First Aid, CPR & AED kurslari</p> <ul style="list-style-type: none"> • FirstAidForFree.com — asosiy birinchi yordam, CPR (CPR), AED (avtomatik tashqi defibrillyator) va boshqa koʻplab mavzularni oʻz ichiga olgan bepul onlayn kurslar. <p>2. First Aid Online Classes — American Red Cross</p>

	<ul style="list-style-type: none"> American Red Cross (Amerika Qizil Xoch) tomonidan taklif etilgan onlayn birinchi yordam kurslari. Interaktiv modul orqali CPR, yaralanishlarni boshqarish va boshqa birinchi yordam ko‘nikmalari. <p>2. CPR, AED va First Aid kursi — Alison Free Course: CPR, AED and First Aid</p> <p>Alison platformasidagi bepul kurs. Bu kursda CPR, AED ishlatish va favqulodda vaziyatlarda tez yordam asoslarini mustaqil o‘rganish mumkin.</p>
--	--

3.2.2 Simulyatsion kurs (tibbiy trening) mazmuni

№	Bajariladi gan ishlar mazmuni	Eskizlar, chizmalar rasmlar,	Kerakli bo‘lgan jixozlar.	Bajarilish tartibi
1	Qo‘llarni yuvish	<p>HANDS WASHING MEDICAL INSTRUCTION</p> <p>VectorStock VectorStock.com/6372085</p> 	suyuk sovun, bir martalik qog‘oz salfetka.	<p>Ho‘llash va sovunlash: Qo‘llarni toza suv bilan ho‘llang va yetarli miqdorda sovun surting.</p> <p>Kaftlarni ishqalash: Kaftlarni bir-biriga qaratib, aylanma harakatlar bilan ishqalang.</p> <p>Barmoqlar orasini tozalash: O‘ng kaftni chap qo‘l orqasiga qo‘yib, barmoqlarni bir-birining orasiga kirgazing va ishqalang. So‘ngra qo‘llarni almashtiring.</p> <p>Barmoqlarni qulflash: Barmoqlarni bir-biriga ilashtirib (qulflab), barmoqlar orqa yuzasini qarama-qarshi kaft bilan ishqalang.</p> <p>Bosh barmoqlarni</p>

				<p>yuvish: Chap qo‘l bosh barmog‘ini o‘ng kaft bilan qisib ushlab, aylanma harakatlar bilan tozalang. Keyin o‘ng bosh barmoqni ham shunday yuving.</p> <p>Tirnoqlar va barmoq uchlari: O‘ng qo‘l barmoq uchlari chap kaftga qo‘yib, aylanma harakatlar bilan ishqalang. Bu tirnoq ostidagi mikroblarni ketkazadi. Keyin qo‘llarni almashtiring.</p>
2.	<p>Radial pulsni aniqlash. Bemorni qulay xolatda o‘tkazish yoki yotqizish.</p>	 	<p>Suyuq sovun, bir martalik qog‘oz salfetka. Sekundomer, harorat varaqasi, ruchka. Qizil ruchka.</p>	<p>Radial pulsni aniqlash.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Qo‘llar yuviladi va quritiladi. 2.Bemorga muolaja maqsadi tushuntiriladi 3.Bemor qulay xolatda o‘tkaziladi yoki yotqiziladi. 4.Bemorning qo‘li bo‘sh egilgan holatda bo‘lishi kerak. 5.Radial pulsni aniqlashda tekshiruvchi bilakning ichki yuzasi, 1/3 pastki qismi, 1 – barmoq asosi bo‘ylab bilak arteriyasi tomini shunday ushlashi kerakki II, III, IV barmoqlari tomir ustida bo‘lishi kerak. 6.Pulsni tekshirayotgan vaqtda tekshiruvchi IV barmog‘i bemorning I

- barmog'i ro'parasida bo'lishi kerak. 7. Pulsasiya qilayotgan arteriyani uchchala barmoq bilan paypaslab, asta bilak suyagining ichki tomoniga bosiladi 8. Pulsni aniqlayotganda uni maromiga, to'liqligiga ESLATMA: ahamiyat beriladi. 9. Bilak arteriyasida pulsni sanash mumkin bo'lmaganda uyqu va chakka sanaladi. 10. sohalarida Natijasi harorat varaqasiga qizil ruchka belgilanadi. ESLATMA: 1. Puls urishini bun dan tashqari quyi dagi sohalarida aniqlash mumkin: a) Karotid puls - uyqu arteriyasida, ya'ni kekirdakning yon tomonidagi anatomik chuqurchada aniqlanib, kattalarda o'pka - yurak reani matsiyasini o'tkaz ganda foydalaniladi. b) Braxial puls - elka arteriyasida, ya'ni tirsak chuqurchasi markazining kichik barmoq aniqlanadi,

tomonida asosan arterial qon bosimini o'lchashda foydalani ladi. v) Femoral puls – son arteriyasida, ya'ni tos suyagining yuqori oldingi qismi va chov birlashmasi o'rtasida aniqlanadi, asosan oyoqlarning qon bilan ta'minlanishi yoki o'pka – yurak reanimasiyasi o'tkazilganda ko'krak qafasining kompressiyalarini baholashda foydalaniladi. g) Pedal puls – oyoq kaftining dorzal yuzasida va to'piqning ichki (medial) o'simtasini orqa pastroq qismida aniqlanadi, asosan oyoqlarning qon bilan ta'minlanishini baholashda foydalaniladi d) Apikal puls – yurak cho'qqisi turtkisida, ya'ni chap o'mrov o'rta chizig'i bo'ylab, 4 – 5 qovurg'alararo sohada stetoskop yordamida eshitiladi. e) Apikal va radial pulsni aniqlash orqali puls defisitini (tanqisligi) aniqlash:

3

Arterial bosim (a.b.)ni o'lchash.

Tonometr, fonendoskop

Arterial bosim (a.b.)ni o'lchash.

1. Qo'llar yuviladi va quritiladi.
2. Bemorga muolaja maqsadi tushuntiriladi
3. Arterial bosimni o'lchash uchun bemor qulay o'tkaziladi yoki yotqiziladi.
4. Bemorning o'ng yoki chap bilagini yelkasigacha yalang'ochlanadi.
5. Bemor qo'li krovat ga yoki stulga kafti bilan yuqoriga qaratib qo'yiladi
6. Tonometr vintelini burab manjetini havosi chiqariladi.
7. Bemorni tirsagidan 2-3 sm yuqoriga manjetni 2 barmoq sig'adigan qilib o'rab olinadi.
8. Bemorning tirsak bo'g'imida yelka arteriyasi tomir urishini 2,3,4 barmoqlar yordamida topiladi.
9. Tomir urgan joyga fonendoskop membranasini qo'yiladi, eshituv nayi quloqqa ulanadi.
10. Vintelni berkitib rezina ballon yordamida manjetkaga havoyuboriladi.
11. Vintelni ochib, havoyasta-

Диастолическое (нижнее)
артериальное давление

Уровень давления в момент
максимального расслабления
сердца

Систолическое (верхнее)
артериальное давление

Уровень давления в момент
максимального сокращения
сердца

sekin chiqariladi.

12. Havo chiqish vaqtida fonendoskopda tomir urishi eshitiladi. Bu sistolik bosim ko'rsatgichidir.

13. Havo chiqishi davomida tovushlar eshitilmay qoladi. Bu diastolik bosim ko'rsatgichini bildiradi.

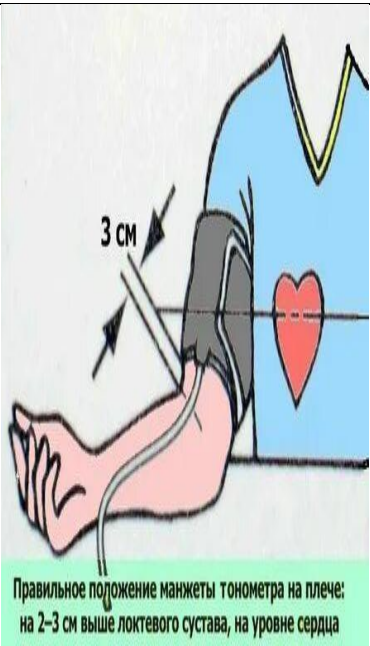

14. Tovushlarning eshitilgan va eshitilmagan joylardagi natijani monometrdan yozib olinadi.

15. Vintelni to'liq ochib, manjetkani ichidagi xavo to'liq chiqariladi.

16. Manjetka bemor biligidan olinadi.

17. Natija xarorat varaqasiga belgilanadi.

ESLATMA: Normada sistolik bosim kattalarda 100-130 mm.simob ustuniga, diastolik bosim 60-90mm. simob ustuniga teng bo'ladi.

				
4	Nafas olish sonini sanash	<p>HANDS WASHING MEDICAL INSTRUCTION</p> 	<p>Sekundomer-1 ta, lotok – 1 ta, gemodi namika varaqlari-1 ta suyuq sovun -1 ml, qog‘oz sochiq-20sm, steril qo‘lqop -1 juft,70% li etil spirti – 5 ml, paxta sharcha-10 gr, 0,5% gipoxlorid natriy eritmasi -500 ml</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qo‘llar yuviladi va quritiladi. 2. Bemor bilan ishonchli munosabat o‘rnatiladi. 3. Muolaja mohiyati va ketma-ketligi tushuntiriladi. 4. Bemordan muolajaga roziligi olinadi. 5. Kerakli jihozlar tayyorlanadi. 6. Hamshira qo‘llari yuviladi va quritiladi. 7. Nafasni sanash uchun bemor karovatga o‘tirgan yoki yotgan bo‘lishi kerak. 8. Bemor oldida joylashib o‘tiriladi va bemorni chalg‘itish uchun uning qo‘lini pulsni aniqlash maqsadida ushlagandek ushlanadi. 9. Hamshira qo‘lini bemorning biligidan

				<p>ushlab, agar ko'krak tipidagi nafasni aniqlash kerak bo'lsa bemorning ko'krak sohasiga, qorin tipini aniqlashda epigastral sohasiga pulsni aniqlash maqsadida qo'ygandek qo'yadi.</p> <p>10.Nafas olish sekundomerdan foydalangan holda sanaladi.</p> <p>11.Nafas olish sanalganda uning maromini, sonini, chuqurligini va tipini baholanadi.</p> <p>12.Nafas harakatlari 1 daqiqa davomida sanaladi.</p>
5	<p>Hushdan ketganda birinchi yordam ko'rsatish.</p>	<p>HANDS WASHING MEDICAL INSTRUCTION</p> <p>VectorStock VectorStock.com/6372085</p> 	<p>Yostiq yoki katlanadigan adyol ,Nam sochiq yoki salqin suv, Nashatir spirti (ammiak) ,Paxta ,Bir martalik qo'lqoplar ,Qaychi yoki tugmani ochish uchun vosita ,O'ralgan qulay mato (matrascha yoki polietilen) , Zaruratda yonboshlatis h</p>	<p>1. Avvalo xavfsizlikni ta'minlang: O'zingiz va jabrlanuvchi uchun xavfsiz joyda ekaningizga ishonch hosil qiling (masalan, yo'l o'rtasida bo'lsa, uni chetga olib chiqing</p> <p>2.BIRINCHI YORDAM QADAMLARI: Jabrlanuvchini tekshiring Odamga ohang bilan murojaat qiling : "Yaxshimisiz?",</p>

Побрызгать лицо холодной водой,
дать понюхать ватку с нашатырным спиртом

1 Приподнимает ноги для улучшения притока крови к сердцу. Восстанавливает силы и готовится сменить уставшего участника. Координирует действия.

2 Проводит непрерывный массаж сердца. Отдает команду «Вдох!» после каждого пятого надавливания (в момент вдоха следует сделать паузу на 3-4 секунды). Контролирует эффективность вдоха ИВЛ.

3 Проводит вдох ИВЛ. Контролирует реакцию зрачков и пульс на сонной артерии.

uchun orqa yostiq (kichik) , Og'ir holatlar uchun telefon yoki aloqa vositasi

"Meni eshityapsizmi?" Javob bermasa, yengil silkitib ko'ring.
3. Burun tagiga paxtaga shimdirilgan nashatir spirti tutqazish mumkin – bu odamning o'ziga kelishiga yordam beradi. Ammo nashatirli paxtani burunga tiqmaslik, uni ichkariga quyib yubormaslik va hushsiz holatda odamni ichimlik bilan sug'ormaslik kerak – bu xatoliklar odamga zarar yetkazishi mumkin.
4. Nafas olishni va yurak urishini tekshiring. Nafas chiqishini og'iz yoki burundan eshiting yuzingiz bilan sezishga harakat qiling.
5. Ko'krakning ko'tarilishini kuzating. Nafas va urishni aniqlash 10 soniyadan oshmasligi kerak.
6. Agar nafas olmasa yoki yurak urishi to'xtagan bo'lsa: Zudlik bilan tez yordam chaqiring (103). Yurak urishini sun'iy yo'l bilan tiklash (KPR) boshlang: Ko'krakning

				<p>markaziga ikki qo‘l ni qo‘yib, har bir bosish 5–6 sm chuqurlikda va daqiqasiga ~100–120 marta bo‘lishi kerak.</p> <p>7. Agar nafas olayotgan bo‘lsa, ammo hushsiz bo‘lsa: Uni yonbosh holatga o‘tkazing (stabil yon holat): Nafas yo‘llari ochiq bo‘lishi uchun tilni orqaga tushib qolishining oldini oladi.</p> <p>Nafasini va holatini doimiy kuzatib boring. Kiyimlarini bo‘shating Yoqa, belbog‘, sutyen yoki boshqa qisuvchi kiyimlarni yeching.</p>
6	Antropometriya o‘tkazish	<p>Ulchov tasmasi</p> 	<p>santimetrli o‘lchov tasmasi; ruchka; suyuq sovun</p>	<p>Mijozdan issiq yoki qalin kiyimlarini yechishini iltimos qiling;</p> <p>O‘lchashni yupqa kiyim ustidan amalga oshiring;</p> <p>Mijozdan o‘lchash tasmasini gavda atrofidan (pastki qovurg‘a va tos suyagining yuqori nuqtasi orasida joylashgan markaziy nuqtada) o‘tkazishni iltimos qiling;</p> <p>O‘lchash tasmasi bir xil sathda turganligiga</p>

				<p>ishonch hosil qiling;</p> <p>Mijozdan gavdasining og'irligini bir tekisda taqsimlagan holda, oyoqlarini birga qo'yishini iltimos qiling;</p> <p>Qo'llarini bo'shashgan holatda tutishi;</p> <p>Me'yoriy nafas olib so'ngra nafas chiqarishini iltimos qiling;</p> <p>Bel aylanasi uzunligini o'lchang;</p> <p>O'lchash tasmasi qattiq siqmagan holda, teriga yopishib turishi lozim (rasmlarga qarang).</p> <p>Mijozdan santimetrli tasmani qaytarab oling;</p> <p>Qo'llarni sovun bilan yuving.</p> <p>Me'yorida bel aylanasi erkaklarda 100 sm , ayollarda 90 sm bo'lishi kerak</p>
7	Tana haroratini o'lchash.		tibbiy termometr, sochiq, harorat daftari, zararsizlantiruvchi eritma solingan idish (1% li xloramin eritmasi)	<p>Qo'l yuviladi va quritiladi.</p> <p>Bemorga muolaja haqida ma'lumot beriladi.</p> <p>Bemor qulay vaziyatda yotqiziladi.</p> <p>Termometr olinadi va simob ustuni silkitib tushiriladi.</p> <p>Termometr</p>

				<p>qo'yiladigan soha ko'zdan kechiriladi va sochiq bilan quruq qilib artiladi.</p> <p>Termometr teri burmasiga qo'yiladi. Bunda termometrtdagi simob rezervuari badanga tegib turishi kerak.</p> <p>10 daqiqadan so'ng termometr olinadi.</p> <p>Termometrtdagi ko'rsatgich aniqlanadi.</p> <p>Termometr ko'rsatgichi harorat daftariga qayt qilinadi.</p> <p>Termometr simob ustuni pastga tushguncha silkitiladi.</p> <p>Termometr zararsizlantiriladi.</p> <p>Harorat varaqasiga qayd qilinadi.</p> <p>Termometrni zararsizlantirish: termometr zararsizlantiruvchi eritmalaridan biriga solib qo'yiladi (2% li xloramin eritmasiga 30 daqiqaga, 3% perikis vodorodli eritmasiga 80 daqiqaga, 0,5% li dizoksan eritmasiga 20 daqiqaga)</p> <p>oqar suvda chayiladi va quruq qilib artiladi.</p> <p>Termometr quruq joyda, tagiga paxta solingan idishda saqlanadi.</p>
--	--	--	--	---

8

Kollaps ,
Shokda
birinchi
yordam.

VectorStock VectorStock.com/0372085

Yostiq yoki katlanadigan adyol ,Nam sochiq yoki salqin suv, Nashatir spirti (ammiak) ,Paxta , bir martalik qo‘lqoplar ,Qaychi yoki tugmani ochish uchun vosita ,O‘ralgan qulay mato (matrascha yoki polietilen) , Zaruratda yonboshlatis h uchun orqa yostiq (kichik) , Og‘ir holatlar uchun telefon yoki aloqa vositasi

1. Holatni baholash va yordam chaqirish Jabrlanuvchining holatini tezda baholang: hushida yoki yo‘qmi, nafas olyaptimi. Tez yordam 103 chaqiring.
2. Jabrlanuvchini yotqizing, iloji bo‘lsa beliga orqa bilan, tekis joyga. Oyoqlarini biroz ko‘tarib qo‘ying – bu miya va yurakka qon oqimini yaxshilaydi.
3. Agar voqea yopiq joyda bo‘lsa, derazani oching, shamollatish yarating. Kiyimlarning yoqasini, belbog‘ini, tugmalarini yeching, siqib turgan qismlarni bo‘shating.
4. Boshni yon tomon ga buring, bu tilning orqaga tushib nafas yo‘llarini to‘sisib qo‘y masligi uchun zarur. Agar qayt qilish ehtimoli bo‘lsa, yonbosh yotqizing.
5. Terisi sovuq, oqarib ketgan bo‘lsa – tanani iliqlashtirish choralarini ko‘ring. Sovuq ter chiqishi – bu qon aylanishining buzilganidan darak

beradi.
Nashatir spirtiga shimdirilgan paxtani burun tagiga olib boring (1–2 soniyaga). Agar nashatir bo‘lmasa, odekolon bilan artish mumkin.

7. Og‘ir holatlarda nafas va yurakni tekshirish
Nafas yoki yurak urishi yo‘q bo‘lsa: Sun‘iy nafas (masalan, “og‘izdan og‘izga”) Yurakni bilvosita massaji (ko‘rakni 100–120 marta daqiqasiga bosish)

8. Agar bemor hushiga kelsa: Sokin yotishini ta‘minlang. Suyuqlik bering (masalan, iliq shirin choy), agar qusmayotgan bo‘lsa Avval ichib yurgan dori vositalarini o‘zi istasa, faqat o‘zi qabul qilgan dorilarni bering

9

Yurakni bilvosita massaj qilish texnikasi.

Sun'iy nafas berish uchun niqob yoki plyonka, avtomatlashtirilgan tashqi defibrilyator, gigiyenik qo'lqoplar, se kundomer, yassi va qattiq sirt, antiseptik vositalar.

1. Bemor holatini tayyorlash: Bemor qattiq va tekis sirt ustiga yotqiziladi. Ko'krak va qorin qismini siqib turgan kiyimlardan butunlay ozod qilinadi.

2. Qutqaruvchi bemorning chap tomonida joylashadi. Chap qo'l kafti ko'krak suyagining pastki uchdan bir qismiga, ya'ni hanjarsimono'simtada n 2-3 smyuqoriga vertika 1 holatda qo'yiladi.

3. Qo'llarning joylashuvi: O'ng qo'l chap qo'lning ustiga qo'yiladi. Bunda bilaklar tekis, kaftlar yumshoq bukilgan, barmoqlar esa na chap kaftga, na bemorning ko'krakiga tegmasligi kerak.

4. Ikkala qo'l to'g'ri va bukilmagan holatda bo'lishi kerak. Qutqaruvchi o'z vaznidan foydalangan holda ko'krak suyagini umurtqa tomon 4-5 sm bosadi. Har bir bosish taxminan 0.5 soniya davom etadi, urishsiz, tiniq ritmda bajariladi. Tezlik: daqiqasiga 60-

80 marta.

5. Yurak massaji + sun'iy nafas:

Yurak massaji sun'iy nafas bilan birga olib boriladi.

Qutqaruvchilar sonidan qat'i nazar, nafas va bosish nisbati 2:15 bo'lishi kerak (2 marta nafas, 15 marta ko'krak bosilishi)

6 Yurak massajining samaradorlik belgilari:

a) Massaj vaqtida bo'yin

arteriyasida puls sezilishi

Ko'z qorachig'ining torayishi, yorug'likka reaksiya paydo bo'lishi

c) Teri rangi pushti rangga kirishi

d) O'z-o'zidan nafas olish va hushning tiklanishi

10 O'pka sun'iy ventilyatsiyasini o'tkazish

4 qavat qilib buklangan steril salftkalar, og'iz-halqum naychasi (havo yo'li), AMBU qopchasi bilan birga yuz niqobi.

1. Nafas yo'llarini ochish: Bemorni qattiq va tekis yuzaga yotqiziladi, boshi yon tomonga buriladi. Ko'rsatkich barmoq steril salftka yoki ro'molcha bilan o'ralgan holda, bemorning og'zi va halqumi begona narsalardan tozalanadi.

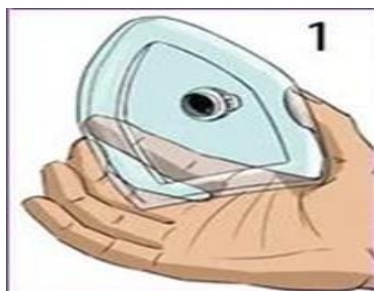
2."Og'izdan og'izga" usulida sun'iy nafas berish:Yordam ko'rsatuvchi bemor yoniga joylashadi.Bir qo'l ostidan bemor ning bo'ynini ushlab, ikkinchi qo'l bilan peshonasini bosadi va boshini maksimal orqa ga egadi.

Ikki barmoq bilan burunni bekitadi, ikkinchi qo'li bilan og'izni biroz ochadi. Og'iz orqali mahkam yopib , kuchli va tez nafas (0.8–1.0litr) yuboradi.Bemor passiv ravishda nafas chiqaradi

Sanitar-gigiyena uchun nafas berishda steril salftka yoki bintdan foydalaniladi, ammo qalinmato qo'llanilmaydi.

Kattalarda nafas chastotasi: daqiqasiga 14–16 marta.

To'g'ri bajarilayotganini ko'krak qafasining harakati bilan

aniqlanadi: nafas olayotganda ko'tarilishi, chiqarayotganda tushishi.

3 Og'izdan burunga" usulida sun'iy nafas berish: Pastki jag' shikastlanganda yoki og'iz ochilmasa qo'llaniladi. Bosh orqaga egiladi, bir qo'l peshonada, ikkinchisi bilan pastki jag' yuqo riga ko'tariladi va og'iz yopiladi. Burun ni lablari bilan qamrab, nafas yuboriladi.

4. AMBU moslamasi bilan sun'iy nafas: Niqob bemorning yuziga qo'yiladi, og'iz va burunni to'liq yopadi.

Niqobning yuqori (burun qismi) qismi bosh barmoq bilan,

pastki qismi esa III, IV va V barmoqlar yordamida jag'ni yuqoriga ko'tarib mahkamlanadi.

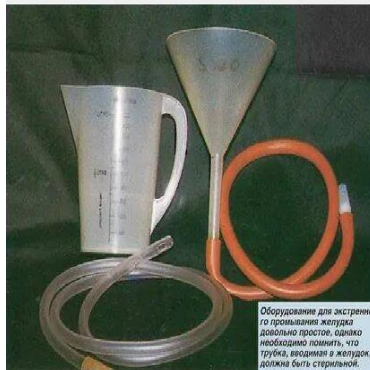
II barmoq niqobning pastki qismini mahkam ushlab turadi. Bosh orqaga egilgan holatda bo'lishi lozim. Bo'sh qo'l bilan Ambu xaltachasi ritmik tarzda siqiladi — nafas yuboriladi.

Nafas chiqishi maxsus klapan orqali

				<p>atmosferaga chiqadi</p> <p>5. Sun'iy nafas yurak massaji bilan birga qo'llanganda: Tavsiya etilgan nisbat: 2 ta sun'iy nafas : 15 ta yurak siqilishi (2:15). Sun'iy nafas berish vaqtida yurak massaji to'xtatiladi, ammo bu tanaffus 3 soniyadan oshmasligi lozim</p>
11	Pulsoksimetr		<p>pulsoksimetr, ruchka, stul yoki kushetka (mijoz uchun).</p>	<p>Tibbiyot xodim quyidagi qadamlarni bajarishi lozim: Qo'llarni sovun bilan yuving; Pulsoksimetriyani o'tkazishdan oldin tekshirilayotgan barmoqning terisi toza ekanligiga va tirnoq ustida lak yo'qligiga ishonch hosil qiling; Pulsoksimetrini yoqing; Pulsoksimetrini mijozning barmog'iga qo'ying; Bir necha soniya kuting; Pulsoksimetr aniq signalini olganida, ekranda yurak urushi va saturatsiya aks etadi;</p>

12

Oshqozonni yuvish ketma ketligi.

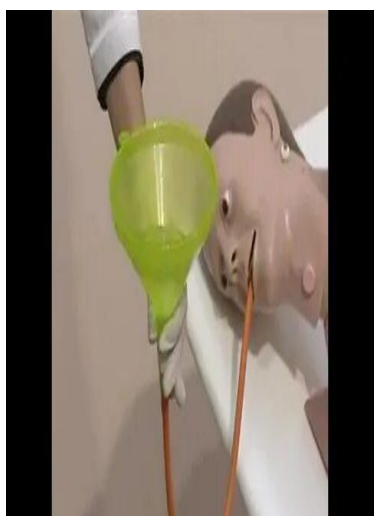
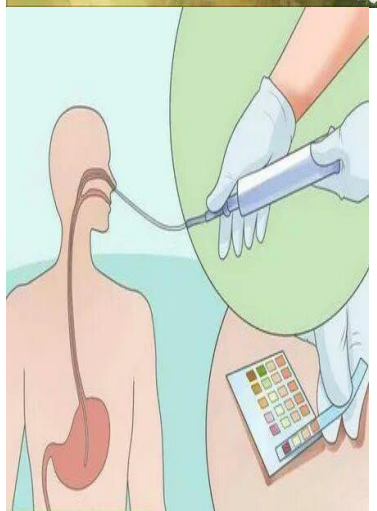

Steril, yo‘gon me‘da zondi, voronka, 1 chelak yuvish uchun eritma (4,2% li natriy gidrokarbonat eritmasi, suv), 1 litrli ko‘zacha, klyonkali fartuk, klyonka, suv solish uchun tog‘ora, sochiq, “Janye” shpritsi, qo‘lqop.

- 1 .Bemorga muolaja maqsadi tushuntiriladi;
2. Qo‘l yuviladi va quritiladi;
3. Fartuk va qo‘lqop kiyiladi;
4. Bemordan ko‘ylak tugmachalarini yechish so‘raladi;
5. Bemor to‘g‘ri o‘tqaziladi: stulga suyangan holda boshi oldinga engashgan, oyoqlari bir oz ochilgan holda o‘tqaziladi;
6. Bemorning bo‘yin va ko‘kragiga klyonka fartuk tutiladi;
7. Pinset yordamida steril, nam zond olinadi. O‘ng qo‘l bilan yopiq uchidan 10-15 sm oraliqda ushlanadi, chap qo‘l bilan ikkinchi uchi ushlanadi;
8. Me‘daga qancha santimetrda zond kiritilishi aniqlanadi;
9. Bemordan og‘iz ochish va burun orqali chuqur nafas olish so‘raladi.

Zondningyopiq uchi til ustiga qo‘yiladi;

10. Bemordan yutinishi so‘raladi. Har bir yutinganda zond asta-sekin

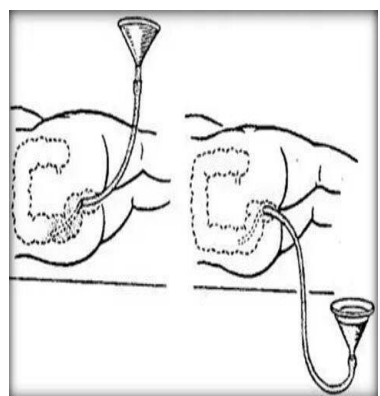
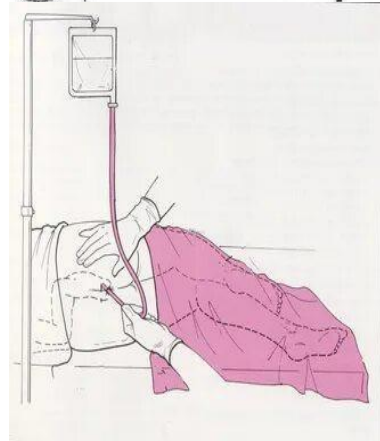
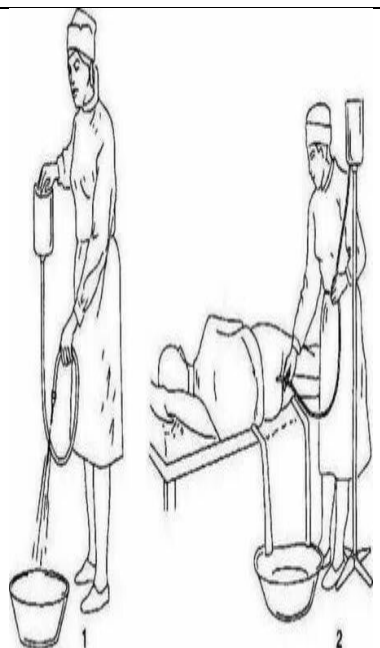
yuboriladi. Zond belgilangan qismigacha kiritiladi;
11.Zondning ikkinchi uchiga voronka kiygiziladi;
12.Oʻrnatilgan voronka bemorning tizzasigacha tushuriladi va yuvush uchun tayyorlangan eritma bilan toʻldiriladi;
13.Eritma solingan voronka asta-sekinlik bilan koʻtariladi.
14.Voronka yana asta-sekin tizzagacha tushiriladi va ichidagi suyuqlik togʻoraga tushuriladi;
15.Muolaja meʼdadan toza suv tushguncha 15 -16 marta qaytariladi;
16.Salfetka bilan zond uchi oʻraladi;
17.Asta-sekinlik bilan zond meʼdadan chiqariladi va salfetka bilan artiladi;
18.Bemor oldidan klyonka olinadi va ishlatilgan asboblarni zararsizlantiriladi;
Qoʻlqop va fartuk yechiladi va zararsizlantiriladi;
20.Meʼda yuvilgandan soʻng bemor ahvoli kuzatiladi.

13. Sifonli huqna o'tkazish ketma ketligi.

Suyuq sovun, bir martalik qog'oz salfetka, vazelin, bir martalik qo'lqop, kleyonka fartuk. Steril yo'g'on naycha, lotok, kleyonka, katta taglik, shpatel. Hajmi 1 litrli voronka, 10-12 litr qaynatilgan, harorati 37C li solingan idish, 1litr hajmdagi krujka. Voronka, yuvindi suvlar uchun idish. 0,5% gipoxlorid natriy eritmasi

1 .Bemorga muolaja maqsadi tushuntiriladi; .Qo'l yuviladi va quritiladi; .Fartuk va qo'lqop kiyiladi; . Bemordan ko'ylak tugmachalarini yechish so'raladi; . Bemor to'g'ri o'tqaziladi: stulga suyangan holda boshi oldinga engashgan, oyoqlari bir oz ochilgan holda o'tqaziladi; 6.Bemorning bo'yin va ko'kragiga klyonka fartuk tutiladi; 7.Pinset yordamida steril, nam zond olinadi. O'ng qo'l bilan yopiq uchidan 10-15 sm oraliqda ushlanadi, chap qo'l bilan ikkinchi uchi ushlanadi; .Me'daga qancha santimetrda zond kiritilishi aniqlanadi; . Bemordan og'iz ochish va burun orqali chuqur nafas olish so'raladi. Zondning yopiq uchi til ustiga qo'yiladi; 10.Bemordan yutinishi so'raladi. Har bir yutinganda zond asta-sekin yuboriladi. Zond belgilangan qismigacha kiritiladi;

11. Zondning ikkinchi uchiga voronka kiygiziladi;
 . Oʻrnatilgan voronka bemor tizzasigatushuriladi va yuvush uchun tayyorlangan eritma bilan toʻldiriladi;
 . Eritma solingan voronka asta-sekinlik bilan koʻtariladi.
 . Voronka asta-sekin tizzagacha tushiriladi va ichidagi suyuqlik togʻoraga tushuriladi;
 . Muolaja meʼdan toza suv tushguncha 15 -16 marta qaytariladi;
 16. Salfetka bilan zond uchi oʻraladi;
 . Asta-sekinlik bilan zond meʼdan chiqariladi va salfetka bilan artiladi;
 . Bemor oldidan klyonka olinadi va asboblarni zararsizlantiriladi;
 . Qoʻlqop va fartuk yechiladi va zararsizlantiriladi;
 20. Meʼda yuvilgandan soʻng bemor ahvoli kuzatiladi.

4. DASTURNI AMALGA OSHIRISHNING TASHKILIIY-PEDAGOGIK TA'MINOTI

4.1. O'quv bazalari: Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirish markazi Andijon filiali. Andijon shahar Bobosadin ko'chasi 18-uy, davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

Amaliyot bazasi: davolash profilaktika muassasalari qoshidagi o'quv bazalari.

4.2. Mashg'ulotlarni o'tkazish uchun zarur jixozlar ro'yxati:

Modul buyicha dars olib borish uchun nazariy, amaliy va seminar darslar o'tiladigan o'quv auditoriyalari.

Multimediali jamlanma: elektron doska, slaydlar to'plami bo'lgan rrt ko'rinishli ma'ruzalar, SD diskda ko'rgazma materiallar, videofilmlar.

Klinik amaliyko'nikmalarnimustaxkamlash treningo'kuvxonasimulyaj, fantom v.b jihozlar.

Mavzular bo'yicha turli jadvallar, tasviriy ko'rgazma va qo'llanmalar,

Reabilitatsiya o'tkazish uchun zamonaviy fizioterapevtik turli tibbiy apparaturalar.

4.3. ADABIYOTLAR RO'YXATI

4.3.1. Qonunchilik va meyoriy-xuquqiy hujjatlar:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.

2.O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash Vazirligining buyruq va meyoriy hujjatlari.

4.3.2 Foydalanilgan adabiyotlar.

Elektron adabiyot.

1. Usmanxodjaeva A.A. Adilov SH.Q. Visogorseva O.N. —UMUMIY VA XUSUSIY FIZIOTERAPIYA ASOSLARI" o'quv qo'llanma Toshkent 2018 yil
2. F.SH. BAHADIROVA "REABILITATSIYA, MASSAJ VA MEHNAT BILAN DAVOLASH " o'quv qo'llanma Toshkent 2016 yil

Tavsiya etilgan adabiyotlar:

1. Adilov Sh.K., Usmanxodjaeva A.A. "Shifokor nazorati, shifobaxsh jismoniy tarbiya" o'quv qo'llanma, Toshkent 2014 y. - 152b.
2. Usmanxodjaeva A.A., Adilov Sh.K., Axmedova D.Sh. "Shifokor nazorati" fanidan laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha amaliy tavsiyalar, Toshkent, 2017 y. – 110 b.
3. Vasilev V.D., A.A. Usmanxodjaeva "Jismomiy tarbiya va sport bilan shug'ullauvchilarning tizimli mashg'ulotlar tas'iri natijasida inson organizmdagi funksional (nafas, yurak qon tomir va vegetativ nerv tizimlari) holatini baholash" Toshkent. 2012 y. o'quv uslubiy qo'llanma – 32 b.
4. Usmanxodjaeva A.A., Adilov Sh.K va boshkalar. "Reabilitologiya va sport tibbiyoti"darslik. Toshkent, "Tafakkur" nashriyoti, 2020 y. – 344 b.
5. Mirzoev O.M. Vosstanovitelnie sredstva v sisteme podgotovki sportsmenov. M.: Fizkultura i sport, SportAkademPress, 2005. – 211s.
6. Ponomarenko G.M. « Chastnaya fizioterapiyaa» Meditsina M. 2007 g.

7. Y.Gazieva. SPORT TIBBIYOTI usiubiy qollanma Toshkent 2012y
8. V.Ye.Avakov O.V. Churilova A.M. Sharipov "Rukovodstvo po okazaniyu pervoy neotlojnoj dovrachebnoy pomoshi." 2010g.
9. Y.Allayorov Y.Tojiboev "Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari."

4.3.3. Elektron ta'lim resurslari

www.edu.uz
www.minzdrav.uz
<http://www.medpoisk.ru/>
<http://www.rusmedserv.com/>
<http://ros-medic.ru>
www.adti.uz
<http://www.medlinks.ru>

5. Oraliq nazorat

Oraliq nazorat – sikl davomida o'quv dasturining (bir necha mavzularni o'z ichiga olgan) moduli tugallangandan keyin tinglovchilarining bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baxolash usuli. Oraliq nazorat test, suxbat, vaziyatli masala yechish, yozma ish, amaliy ko'nikmalarni baxolash yoki ularni kombinatsiyalangan shakllarida o'tkaziladi, aniq ishlab chiqilgan baholash mezonlari bo'yicha baxolanadi va natijalari gurux jurnalida qayd etiladi.

Andijon filialida malaka oshirish kurslaridagi oraliq nazoratlar bir marotaba og'zaki so'rov shaklida o'tilgan mavzular asosida nazariy amaliy savollarni o'z ichiga olgan xolda 5 ta savoldan iborat biletlar yordamida amalga oshiriladi. Har bir to'g'ri javobga maksimal 20 balldan (%) beriladi, o'tish balli 60 ball (%). Oraliq nazoratdan o'tgan tinglovchilar nazoratning keyingi bosqichi Yakuniy attestatsiyaga qo'yiladi. Umumiy malaka oshirish kurslarida Yakuniy attestatsiyaga oraliq nazoratdan o'tgan tinglovchilar kiritiladi.

Bilet № 1

1. Fizioterapiya fanining, ahamiyati, rivojlanishi .
2. Vermel' usuli bo'yicha umumiy elektroforez qanday bajariladi?
3. Quyosh nuri spektri va uning tarkibi.
4. Siydik chikarish tizimi organlari anatomo-fiziologik xususiyatlari
5. Quyosh bilan davolash muolajalarini organizmga ta'siri

Bilet № 2

1. Fizik tabiiy omillar to'g'risida tushuncha?
2. Ultratovush tebranishlari nima?
3. Galvanizatsiya va elektroforez o'tkazishda qanday tok qo'llaniladi?
4. Ishonch xonalari maqsad va vazifalari.

5. Elektr toki bilan uxlatish usuli.

Bilet № 3

1. Berganye usulida elektroforez o'tkazish qanday bajariladi?
2. Sham va ozokerit bilan davolash turi?
3. "Aktiv" elektrod nima?
4. ARVT haqida tushuncha.
5. Qanday dori moddalarini elektroforez usulida yuborish mumkin

Bilet № 4

1. Fizioterapiya xamshirasining vazifalari nimalardan iborat?
2. Burginyon usuli bo'yicha elektroforez qanday o'tkazildi?
3. Impul's toklar nima?
4. Bolalarda yukori nafas yullarining anatomo-fiziologik xususiyatlari
5. Balchiq bilan davolash usullari.

Bilet № 5

1. Galvanizatsiya kilish uchun nimalar qilinadi?
2. Maxalliy darsonvalizatsiya qilish uchun ishlatiladigan elektrodlarning tuzilishi va ularning ishlatilishi.
3. Bidoza qanday aniqlanadi ?
4. Oshkozon osti bezi anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Ma'naviyat va ma'rifatning o'zaro bog'liqligini tushuntirib bering.

Bilet № 6

1. Elektroforezda qanday dori moddalar ishlatiladi?
2. Elektro uyku muolajalarini bajarish texnikasi?
3. Suv bilan davolash qarbovat angidridli vannalarga ko'rsatmalar ?
4. Ogiz bushligi anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Loy bilan davolash usullari, davo maqsadida ishlatiladigan loy

Bilet № 7

1. Shcherbak usulida galvanik yeqa qilib davolash texnikasi nimadan iborat?
2. Suv bilan davolash usullari va indiferent temperatura nima?
3. Ultrayuqori chastotali elektromaydonning fizologik va davo ta'siri.
4. Jinsiy organlar anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Yosh bolalarda havo vannalari qo'llash

Bilet № 8

1. Induktotermiya muolajasi ko'rsatma va moneliklar.
2. Issiqlik bilan davolashda qanday fizik muxitlardan foydalaniladi.
3. Fotoriyalarni qo'llanishi nurlantirish usullari.
4. Ayollar reproduktiv a'zolari anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Elektrofarez usuliga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.

Bilet № 9

1. Impul'sli toklar ularning xillari.
2. Balchiq sham va ozokerit bilan davolash .
3. Yorug'lik va issiqlik sochuvchi apparatlar va ularning qo'llanishi.
4. Yurak kon tomir tizimi a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari
5. Tabiiy quyosh nuri bilan davolash usullari

Bilet № 10

1. Elektrod prokladkalar nima ular qanday matolardan tikiladi.
2. Quydagi apparatlar elektr bilan davolashning qaysi usullarida qo'llaniladi.
Tonus -1.Iskra -1.Ekran.
3. Aerozollar bilan davolash.Ko'rsatmalar.
4. Immunitet haqida tushuncha. Xujayra va gumoral immunitet.
5. Magnit maydonini qo'llashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar

Bilet № 11

1. Anod galvanizasiyaga ko'rsatmalar.
2. Infra- qizil nurlarni organizmga ta'siri
3. Modullangan sinusoidal toklar nima bilan xarakterlanadi?
4. Buyraklar anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Elektrouyqu muolajasini necha usulda qo'llash mumkin.

Bilet № 12

1. Katod galvanizatsiyaga ko'rsatmalar.
2. UBN larni organizmga ta'siri.
3. Fizioterapevtik birlik nima.
4. Ovkat xazm kilish tizimi organlarining anatomo-fiziologik xususiyatlari
5. Balchiqni saqlash, isitish va davolash usullari

Bilet № 13

1. Diadinamik tok nima bilan xarakterlanadi.
2. Magniterapiya nima. Qo'llanilish usullari.
3. Dushlar va ularning turlari.
4. Jigar anatomiyasi va fiziologiyasi
5. UVCH-terapiyaning organizmga ta'sir mexanizmi.

Bilet № 14

1. Magniy, kalsiy, yod, kafein, gumizol elektroforezi qaysi qutbdan jo'natiladi.
2. Darsonvalizatsiyada qanday to'k ishlatiladi?
3. Dushlar va ularning turlari.
4. Bosh miya anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Tananing qaysi qismida dori moddalari yaxshi so'riladi.

Bilet № 15

1. Galvanizatsiya va dori elektroforezda elektrodlar qanday maxkamlanadi?
2. Elektr vannaga ko'rsatmalar va moneliklar.
3. Ultrabinafsha nurlar, fiziologik ta'siri.
4. Upka anatomiyasi va fiziologiyasi
5. UVCH terapiyani kullashda xamshira vazifasi.

Bilet № 16

1. Endonazal elektroforez texnikasi.
2. Fenofarezda qanday dorilar ishlatilidi ?
3. Ozokeritni davolash ta'siri?
4. Yurak anatomiyasi va fiziologiyasi
5. Issiqlikni organizmga ta'sir mexanizmi, organizmda bo'ladigan o'zgarishlar.

Bilet № 17

1. Quyidagi apparatlar elektr bilan davolanishning qaysi usullarida qo'llaniladi?
ES-2. Tonus-1. Ekran..
2. Sham bilan davolash, fiziologik ta'siri.
3. Ozokeritning davolash ta'siri?

4. Bosh miya anatomiyasini aytib bering
5. Elektrofarez usuliga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar.

Bilet № 18

1. Elektr uyqu ta'sir mexanizmi.
2. Quyosh nurining spektri nima va uning tarkibi.
3. Ul'tratovush bilan ta'sir etish texnikasi va metodikasi.
4. Talok anatomiyasini aytib bering
5. Elektrofarez qanday davolash usuliga kiradi.

Bilet № 19

1. Ultrabinafsha nur bilan nurlantirish texnikasi.
2. Ultra yuksak chastotali elektr maydoni bilan davolash UVCH-30 va unga ko'rsatmalar..
3. Ul'trazvuq , metodikasi, ko'rsatmalar.
4. Yurak anatomiyasini aytib bering
5. Ingalyasiya uchun kullaniladigan dorilar .

Bilet № 20

- 1 Zazor – oraliqni axamiyatini ayting.?
2. Elektrostimulyasiya nima.
3. Elektrofarezning afzalliklari nimadan iborat.
4. Oshkozon ichak anatomiyasini aytib bering
5. Aerozollarning turlari va ularga misollar.

Bilet № 21

1. Gal'vanizasiya qilganda kuyish uni oldini olish va davolash.
2. Biologik doza nima va uni qanday aniqlanadi.
3. IKV-4 aparatida qanday elektrodlar ishlatiladi.
4. Jigar anatomiyasini aytib bering
5. Ingalyasiya uchun kullaniladigan apparatlar.

Bilet № 22

1. Ultra yuksak chastotali elektr maydoni bilan davolash .
2. O'zgarma tok nima.?
3. LOY bilan davolanishning mohiyati va texnikasi.
4. Oshkozon osti bezi anatomiyasini aytib bering
5. Aerosolterapiya tushunchasi, Aerosollar bilan ta'sir etishning mohiyati.

Bilet № 23

1. Mikroto'lqin terapiyasi fiziologik ta'siri . LUCH-58 aparati.
2. Quyidagi Iskra -1 elektr bilan davolanishning qaysi metodiga kiritiladi?
3. UBN fiziologik ta'siri.
4. Buyraklar anatomiyasini aytib bering
5. UVCH terapiya va induktotermiyani birga kullash usuli.

Bilet № 24

1. Gal'vanizatsiya o'tkazish uchun ko'rsatmalar.
2. Ul'trabinafsha nur berish metodikasi maxalliy tarzda.
3. Ul'tratovush muolajasi o'tkazish usullari.
4. Oshkozon anatomiyasi va fiziologiyasini aytib bering
5. UVCH-terapiya natijasida organizmga ruy beradigan xodisalar.

Bilet № 25

1. Bronxial astma kasalida UV nur bilan muolaja qanday o'tkaziladi?
2. DDT ga ko'rsatmalar.
3. Fizioterapiya kabinetlariga ishlaganda sanitariya va xavfsizlik texnikasi xaqida.
4. O'pka anatomiyasini aytib bering
5. Epitonal tok bilan davolash

6. YAKUNIY ATTESTATSIY.

6.1. Yakuniy attestatsiyaga qo'yiladigan talablar, o'tkazish shakli va baholash mezonlari.

Yakuniy attestatsiya O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash Vazirligining 2020-yil 15-iyundagi 160-sonli buyrug‘i 3-ilovasidagi «Tibbiy-sanitariya va farmatsevtika kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish ta’lim muassasalarida tinglovchilarning kasbiy bilim va ko‘nikmalarini baholash to‘g‘risidagi Nizom» ga asosan o‘tkaziladi.

Nazoratning ushbu turi quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

-Test sinovi;

-Amaliy ko‘nikmani baxolash bosqichlarida amalga oshiriladi

-Yakuniy suhbat (Imtixon)

Test sinovi – malaka oshirish o‘quv dasturiga muvofiq ishlab chiqilgan test banki asosida o‘tkaziladi. Test sinovi natijalari quyidagicha baxolanadi: to‘plangan to‘g‘ri javoblar xajmi umumiy test topshirig‘ining 60 % va undan ortiqni tashkil etganda “O‘tdi”, 59% va undan kam natijaga erishilganda — “O‘tmadi” deb baxolanadi. Tinglovchining tayanch bilimlarini aniqlash va yakuniy test sinovini o‘tkazish uchun mazkur malaka oshirish kursi dasturi doirasida tuzilgan bir xil test topshiriqlari bankidan foydalaniladi. Tinglovchiga test topshiriqlari bankidan 50 tadan kam bo‘lmagan xajmda test topshiriqlari beriladi. Har bir to‘g‘ri javob 2 balldan baholanadi.

Yakuniy attestatsiyaning amaliy ko‘nikmani baxolash bosqichiga test sinovidan o‘tgan tinglovchilar qo‘yiladi. Amaliy ko‘nikmani baxolashda o‘rta tibbiyot va farmasevtika kadrlari malakasini oshirish va ularni ixtisoslashtirishga qo‘yilgan amaldagi Davlat talablari va malaka talablari doirasida tinglovchi tomonidan amalga oshirilishi lozim ko‘nikmalar sinovdan o‘tkaziladi. Baxolash natijalari “O‘tdi” va “O‘tmadi” deb belgilanadi.

Yakuniy suhbat shaklida tinglovchilarga xar biri 5 ta savoldan iborat 2 ta vaziyatli masalali bilet beriladi. Vaziyatli masalalarni yechish natijasi mazkur vaziyatli masalada belgilangan savollarga berilgan to‘g‘ri javoblar soni asosida shakllantiriladi . Har bir savolga berilgan to‘g‘ri javoblar 10 balldan baholanadi. Nazoratning ushbu to‘g‘ri berilgan umumiy to‘g‘ri javoblar soni 7 ta (70%) va undan ortiq bo‘lganda –“ o‘tdi”, 6 ta va undan kam bo‘lgan xollarda – “o‘tmadi “ sifatida baxolanadi.

Tinglovchining bilim va ko‘nikmalari quyidagi mezonlar bo‘yicha baxolanadi:

O‘zlashtirish	Baho	Tinglovchining bilim darajasi
87-100	5	Tinglovchi o‘quv dasturining barcha bo‘limlari bo‘yicha tizimli, chuqur va to‘liq bilimga ega; Savollarga mantiqiy to‘liq va izchil javob beradi; Javoblarida nazariyani amaliyot bilan chambarchas bog‘laydi; Amaliy masalalarni xal etishda olgan bilimlarini fikrini xatosiz, to‘g‘ri asoslaydi; Amaliy ko‘nikmalarni algoritm bo‘yicha izchil va to‘g‘ri bajaradi; Amaliy topshiriqlarni bajarishda kasbiy bilimini

		<p>mukammal ko'rsata oladi; Vaziyatli masalalarni to'g'ri yechadi, javoblarni asoslaydi; Noanaviy xolatlarda muammoni mustaqil va ijodiy yechadi.</p>
76-86	4	<p>Tinglovchi dastur doirasida to'liq bilimlarga ega, javobini xatosiz bayon etadi, savollarga mantiqiy to'g'ri javob beradi; Amaliy masalalarni xal yetishda olgan bilimlarini, xatosini o'z vatida to'g'rilaydi; Amaliy ko'nikmalarni algoritm bo'yicha izchil va to'g'ri bajaradi; Amaliy topshiriqlarni bajarishda yetarli kasbiy bilimga egaligini ko'rsata oladi; Vaziyatli masalalarni to'g'ri yechadi, javoblarni asoslaydi.</p>
60-75	3	<p>Tinglovchi dastur doirasida bilimga ega, savollarga to'g'ri javob beradi, lekin ayrim kamchiliklarga yo'l qo'yadi; olgan bilimlarini amaliyotda qo'llay oladi; Amaliy ko'nikmalarni algoritm bo'yicha izchil va to'g'ri bajaradi; Vaziyatli masalalarni to'g'ri yechadi, biroq yoasoslashda qiynaladi.</p>
60 dan kam	2	<p>Tinglovchi dastur doirasidagi materialning asosiy qismini bilmaydi, savollar javob berishda qo'pol xatolarga yo'l qo'yadi; Javobini mantiqiy bayon etmaydi; olgan bilimlarini amaliyotda qo'llay olmaydi; Amaliy ko'nikmalarni bajarishda xatoliklarga yo'l qo'yadi; Vaziyatli masalalarni yechishda qo'pol xatoliklarga yo'l qo'yadi.</p>

6.4 AMALIY KO'NIKMALAR

1. Magnitterapiyaa muolajasini o'tkazish
2. Galvanizatsiya muolajasini o'tkazish
3. Dorili elektroforez muolajasini o'tkazish
4. Diadinamoterapiyaa muolajasini o'tkazi
5. Franklinizatsiya muolajasini o'tkazish

- 6.UYUCH-terapiyaa muolajasini o‘tkazish
- 7.Magnitterapiyaa muolajasini o‘tkazish
- 8.Ultratovush terapiyaa muolajasini o‘tkazish
- 9.Individual biodozani aniqlash (UBN)
- 10.Yorug‘lik bilan davolash muolajasini o‘tkazish
(Infraqizil nurlar-Sollyuks lampasi)
- 11.Parafin-ozokerit applikatsiya muolajasini o‘tkazish
- 12.Fizioterapevtik xonada bemorning o‘zini tutish qoidalari
- 13.Muolaja kartochkasi
- 14.Parafin-ozokerit applikatsiya muolajasini o‘tkazish
- 15.Ochik jaroxatlarda birinchi yordam.
- 16.Esmarx jgutini kuyish.
- 17.Qon bosimini o‘lchash.

6.4Amaliy

Magnitterapiyaa muolajasini o‘tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o‘tkazish texnikasini to‘g‘ri bajarishni o‘rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan

(0 ball)

To‘liq to‘g‘ri

bajarilgan

1 Apparatning tayyorgarligini tekshirish -10

2 Ta’sir sohasi va tanlangan usulga mos

ravishda bemorni o'tkazish yoki yotqizish -10

3 Induktorlarni tavsiya etilgan usul

bo'yicha joylashtirish -20

4 Quvvat regulyatorini kerakli dozaga

Qo'yish-15

5 Apparatni yoqish, bemorning o'zini xis

qilishi haqida bilish-15

6 Bemorni 15 minutga qoldirish - 10

7 Muolaja tugagach apparatni o'chirish -10

8 Induktorlarni olish. Bemorga javob

Berish-10

Jami: 100

2. Galvanizatsiya muolajasini o'tkazish

Maqsad: davolash maqsadida muolajani o'tkazilish texnikasini

to'g'ri bajarishni talabalarga o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlar:

№ Tadbir Bajarilmadi

(0 ball)

To'liq to'g'ri

bajardi

1 Apparatning ishchi holatini tekshirish - 10

2 Fiziologik eritma bilan namlangan prokladkani olish- 10

3 Bemorni kushetkaga yotqizish - 5

4 Tavsiya etilgan usul bo'yicha prokladkalarni joylashtirish, ustidan elektrodلarni qo'yish, fiksatsiyalash - 15

5 Apparatni yoqish - 15

6 Bemorning sezuvchanligini inobatga olib, regulyator yordamida tok kuchini -dozasini aniqlash - 15

7 10-15-20 minutga qoldirish - 10

8 Muolaja vaqti tugagach regulyator strelkasini «0»gacha olib borish va

apparatni o'chirish - 10

9 Elektrodlarni va prokladkalarini olish, bemorga ketishga ruxsat berish- 10

Jami: 100.

3. Dorili elektroforez muolajasini o'tkazish

Maqsad: davolash maqsadida muolajani o'tkazilish texnikasini

to'g'ri bajarishni talabalarga o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlar:

№ Tadbir Bajarilmadi -(0 ball)

To'liq to'g'ri bajardi

1 Apparatning ishchi holatini tekshirish - 10

2 Fiziologik eritma va dori moddasi bilan namlangan prokladkani olish-15

3 Bemorni kushetkaga yotqizish - 5

4 Tavsiya etilgan usul bo'yicha prokladkalarini joylashtirish, ustidan elektrodlarni qo'yish, fiksatsiyalash-20

5 Apparatni yoqish - 10

6 Bemorning sezuvchanligini inobatga

olib, regulyator yordamida tok kuchini -dozasini aniqlash-15

7 10-15-20 minutga qoldirish - 10

8 Muolaja vaqti tugagach regulyator strelkasini «0»gacha olib borish va aparatni o'chirish-5

9 Elektrodlarni va prokladkalarini olish, bemorga ketishga ruxsat berish-10

Jami: 100

4. Diadinamoterapiyaa muolajasini o'tkazish

Maqsad: davolash maqsadida muolajani o'tkazilish texnikasini

to'g'ri bajarishni talabalarga o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlar:

№ Tadbir Bajarilmadi (0 ball) To'liq to'g'ri bajardi

1Apparatning ishchi holatini tekshirish 10

2Fiziologik eritma va dori moddasi bilan namlangan prokladkani olish-10

3 Bemorni kushetkaga yotqizish - 5

- 4 Tavsiya etilgan usul bo'yicha prokladkalarni joylashtirish, ustidan elektrodلarni qo'yish, fiksatsiyalash-15
 - 5 Apparatni yoqish -10
 - 6 Bemorning sezuvchanligini inobatga olib, regulyator yordamida tok kuchini -dozasini aniqlash-10
 - 7 3 minutga qoldirish-10
 - 8 3 minutdan so'ng regulyator strelkasi «0»gacha olib boriladi va tok o'chiriladi-5
 - 9 Boshqa tok turiga o'tkazish va vaqtni belgilash (3 minut)-15
 - 10 3 minutdan so'ng regulyator strelkasi «0»gacha olib boriladi va tok o'chiriladi-5
 - 11 Elektrodلarni va prokladkalarni olish, bemorga ketishga ruxsat berish-5
- Jami: 100

5. Franklinizatsiya muolajasini o'tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan

(0 ball)

To'liq to'g'ri

bajarilgan

- 1 Apparatning tayyorgarligini tekshirish 5
- 2 Bemor tanasidan metall buyumlarini (soat, zirak, remen, zanjir, uyali telefon va boshqalar) olib tashlash-10
- 3 Bemorni komfort holatda o'tkazish 10
- 4 Bemor boshidan 10-15 sm balandlikda bosh elektrodini o'rnatish-20
- 5 Apparatni yoqish, quvvat regulyatorini belgilangan dozaga qo'yish-15
- 6 Bemorni 10 minutga qoldirish - 10
- 7 Muolaja tugagach apparatni o'chirish. - 10

8 Elektr zaryadni oluvchi-shtekker yordami bilan bosh elektrodiga tegizish natijasida kuchlanishni olish -10

9 Bosh elektrodni olish, bemorga javob berish- 10

Jami: 100

6. UYUCH-terapiyaa muolajasini o'tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan(0 ball)

To'liq to'g'ri bajarilgan

1 Apparatning tayyorgarligini tekshirish 10

2 Bemor o'tkazish 10

3 Belgilangan usul bo'yicha kondensator plastinkasini joylashtirish - 20

4 Apparatni yoqish. Quvvat regulyatorini kerakli dozaga qo'yish-15

5 Testor bilan UYUCH-maydonining borligini tekshirish -15

6 Bemorni 5-10-15 minutga qoldirish - 10

7 Muolaja tugagach apparatni o'chirish - 10

8 Kondensator plastinalarni olish.

Bemorga javob berish- 10

Jami: 100

7.Magnitterapiyaa muolajasini o'tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:№ Tadbirlar Bajarilmagan(0 ball)

To'liq to'g'ribajarilgan

1 Apparatning tayyorgarligini tekshirish 10

2 Ta'sir sohasi va tanlangan usulga mos ravishda bemorni o'tkazish yoki yotqizish -10

3 Induktorlarni tavsiya etilgan usul bo'yicha joylashtirish - 20

4 Quvvat regulyatorini kerakli dozaga qo'yish - 15

- 5 Apparatni yoqish, bemorning o'zini xis qilishi haqida bilish- 15
- 6 Bemorni 15 minutga qoldirish - 10
- 7 Muolaja tugagach apparatni o'chirish - 10
- 8 Induktorlarni olish. Bemorga javob berish -10

Jami: 100

8. Ultratovush terapiyaa muolajasini o'tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan(0 ball)

To'liq to'g'ri bajarilgan

- 1 Apparatning tayyorgarligini tekshirish - 10
- 2 Bemorni yotqizish - 10
- 3 Nurlatkichni olish - 10
- 4 Apparatni yoqish - 5
- 5 Quvvat knopkasini bosish-belgilangan dozani qo'yish- 10
- 6 Nurlatkich yuzasiga suv tomizish-vibratsiya paydo bo'ladi - 15
- 7 Teriga vazelin surtish - 10
- 8 Labil usul-ta'sir aylanma harakatlar bilan o'tkaziladi - 15
- 9 Ta'sir etish vaqti 10 minut - 10
- 10 Apparatni o'chirish. Bemorga ruxsat berish - 5

Jami: 100

9. Individual biodozani aniqlash (UBN)

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan

(0 ball)

To'liq to'g'ri

bajarilgan

- 1 Birinchi kun. Bemorni yotqizish - 5
 - 2 Bemorning orqasini yoki qornini ochish - 10
 - 3 Dozimetrni olish va tayyorgarligini tekshirish -10
 - 4 Dozimetrni belgilangan tana sohasiga joylashtirish - 10
 - 5 Dozimetr tirqishlarini ketma-ket ochish va har birini 1 minutdan nurlatish -15
 - 6 Muolaja tugashi bilan biodozimetrni yechib olish -10
 - 7 Ikkinchi kun. Nurlatilgan sohani koʻzdan kechirish. Eritema intensivligi boʻyicha biodozani aniqlash.-10
 - 8 Aniq tekis konturli pushti rangli eritem intensivligi bor tirqishni tanlash.-15
 - 9 Bu tirqish nurlatish vaqtiga mos-bu biodoza.-15
- Jami: 100

10.Yorugʻlik bilan davolash muolajasini oʻtkazish

(Infraqizil nurlar-Sollyuks lampasi)

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani oʻtkazish texnikasini toʻgʻri bajarishni oʻrgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan(0 ball)Toʻliq toʻgʻri bajarilgan

- 1 Apparat tayyorgarligini tekshirish 20
- 2 Bemorni oʻtkazish 20
- 3 Patologik oʻchogʻ sohasiga lampani 15 sm masofada yoʻnaltirish-30
- 4 Apparatni yoqish - 10
- 5 10-minutga qoldirish - 10
- 6 Apparatni oʻchirish, bemorga ruxsat berish - 10

Jami: 100

11.Parafin-ozokerit applikatsiya muolajasini oʻtkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani oʻtkazish texnikasini toʻgʻri bajarishni oʻrgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan(0 ball)Toʻliq toʻgʻri bajarilgan

- 1 5 sm chuqurlikdagi kyuvetni olish 10
- 2 Sterillangan issiq suyuq ozokeritni 2-4 sm qalinlikda oldindan tibbiy kleyenka bilan qoplangan kyuvetga quyish-15
- 3 Asta-sekin sovushi uchun kyuvet quruq issiqlik shkafga joylashtiriladi (plastik konsistensiyagacha olib boriladi) -10
- 4 30-40 minutdan keyin kyuvet shkafdan olinadi-10
- 5 Tavsiya etilgan usulda kleyenka bilan applekatsiya qilinadi- 15
- 6 Vatnikka va issiq odeyalga o‘rash - 10
- 7 30-60 minutga qo‘yiladi - 10
- 8 Ma’lum vaqtdan keyin ozokerit applekatsiya olib tashlanadi -10
- 9 Bemor 30-60 minut davomida dam oladi.
Bemorga ruxsat beriladi -10

12. Fizioterapevtik xonada bemorning o‘zini tutish qoidalari

- 1.Fizioterapevtik muolaja faqat shifokor tavsiyasi bo‘yicha bemor kartasining rasmiylashtirishi bilan o‘tkaziladi.
- 2.Birinchi muolaja oldidan qoidalar bilan tanishish, fizikxona hamshirasining tavsiyalarini e‘tibor bilan eshitish va davo kursi davomida ularga rioya qilish.
- 3.muolajalarni och qoringa yoki to‘yib ovqatlangan so‘ng darhol qabul qilish mumkin emas. Muolajani ertalab yengil ovqatlangandan so‘ng 40-60 minutdan keyin yoki tushlikdan so‘ng 1 soatdan keyin olgan ma‘qul.
- 4.Muolaja vaqtida bemor uxlashi, o‘qishi, gaplashishi, harakatlanishi va ruxsatsiz turishi mumkin emas.
- 5.Elektr toki bilan jaroxatlanishni oldini olish maqsadida elektr va yorug‘lik muolajalarini qabul qilishda apparatlarga tegish, mustaqil dozani boshqarish, vodoprovod trubalriga va isitish radiatorlariga tegish man etiladi.
- 6.Muolaja olish vaqtida yoqimsiz xissiyotlar (og‘riq, kuyish, intensiv issiqlik, bosh aylanishi va x.z.) paydo bo‘lsa darhol tibbiy

hamshiraga aytish lozim.

7. Muolaja olganidan so'ng 30-40 minut davomida dam olish zarur.

13. Muolaja kartočkasi

Fizioterapiyaa bo'limida davolanayotgan bemor kartasi

Bemor F.I.SH. _____

Yoshi ____ Davolanayotgan bo'limi _____ Kasallik tarixi № ____

Diagnoz:

Davolovchi shifokor

FIZIODAVO

14. Parafin-ozokerit applikatsiya muolajasini o'tkazish

Maqsad: talabalarga davolash maqsadida muolajani o'tkazish texnikasini to'g'ri bajarishni o'rgatish.

Bajariladigan bosqichlari:

№ Tadbirlar Bajarilmagan

(0 ball)

To'liq to'g'ribajarilgan

1 5 sm chuqurlikdagi kyuvetni olish 10

2 Sterillangan issiq suyuq ozokeritni 2-4 sm qalinlikda oldindan tibbiy kleyenka bilan qoplangan kyuvetga quyish 15

3 Asta-sekin sovushi uchun kyuvet quruq issiqlik shkafga joylashtiriladi (plastik konsistensiyagacha olib boriladi) 10

4 30-40 minutdan keyin kyuvet shkafdan olinadi 10

5 Tavsiya etilgan usulda kleyenka bilan applikatsiya qilinadi 15

6 Vatnikka va issiq odeyalga o'rash 10

7 30-60 minutga qo'yiladi 10

8 Ma'lum vaqtdan keyin ozokerit applekatsiya olib tashlanadi10

9 Bemor 30-60 minut davomida dam oladi.

Bemorga ruxsat beriladi-10

Jami: 100

15.Ochik jaroxatlarda birinchi yordam.

1. Bemor chalkanchasiga yotkiziladi.
2. Yordam kursatayotgan xodim bemorning ung tomonida turadi.
3. Og'riksizlantirish.
4. Qon bosimini va tomir urishini ulchash.
5. Bemor kiyimi yechilmaydigan xolatda u kesiladi.
6. Jaroxat atrofii antiseptik eritmalar bilan tozalaniladi.
7. Pinset yordamida jaroxatdan kiyim bulakchalarini va yot jismlarni o tashlash.
8. Sikib turuvchi boglom kuyish.
9. Bemorni zambilga yotkizish.
10. Kasalxonaga olib kelish.

16.Esmarx jgutini kuyish.

- 1 Qo'lkop kiyilib jaroxatlangan qo'l yoki oyok yuqoriga kutariladi.

2. Jaroxatlangan soxa ko‘z bilan kuriladi va uning yukori kismiga salfetka kuyiladi.
3. Jgut urta uchdan bir kismida ikki kul bilan tortilib jaroxatlangan soxaga keltiriladi.
4. Jgut tortilgan xolatda bir marta aylanma kuyiladi, keyingi 2-3 aylanma kon ketish va periferik tomir urishi tuxtagur kuyiladi.
5. Jgut aylanmalari yonma-yon yotishi kerak, bir-biri bilan kesishm va terini sikib kuymasligi kerak.
6. Jgutning uchini ilgak yoki yopishtirgich bilan mustaxkamlab, uning ostiga va usti kursatilgan eslatma yozib kuyish kerak.
7. Jaroxat tozalaniladi, aseptik boglom kuyiladi, ogriksizlantiriladi.
8. Oyok va kullarni sovuk urishini oldini olish maksadida urab kuyiladi.
9. Bemorni yotgan xolatda zambilda kasalxonaga olib kelish.
10. kulkopni yechib dezinfeksiyalovchi eritmaga solish.

17. Qon bosimini o‘lchash.

1. Qon bosimini o‘lchashdan oldin, mijoz bir soat davomida tamaki chekmasligi va qaxva ichmasligi kerak.
2. Qon bosimi, mijoz kamida 5 daqiqa dam olgandan keyin o‘lchanadi.
3. Mijoz o‘tirgan yoki yotgan holatda bo‘lishi kerak, yengni ko‘tarish yoki agar ko‘tarishga torlik qilsa, ko‘ylak butunlay yechilishi lozim.

4.Manjetani (tasma)mijozning tirsak chuqurchasidan 2,5 sm tepasida, qo‘lning yurak bilan barobar joyiga bog‘lang, manometr bilan ulang.

5.Manjetani havo bilan to‘ldirish davomida, yelka arteriyasidagi pulsni barmoqlaringiz bilan his qiling va manjetani puls yo‘qolgandan keyin 20mm simob ustunidan baland qilib,havo yuborishda davom eting.

6.Fonendoskop kallagini tirsak chuqurchasi ustiga qo‘ying.

7.Klapanni ochib, manjetadagi havoni asta-sekin chiqaring (har soniyada 3 mm simob ustuni atrofida), va tomir urushi paydo bo‘lgan darajani belgilang-bu sistolik qon bosimini bildiradi.

8.Oxirgi tovushni (yoki tovushlar juda sekin bo‘g‘iq tovushga aylangunga qadar) havoni chiqarishda davom eting bu-diastolik bosimdir.

9.Qon bosim, manjetani yechmay turib, 2 daqiqa oralig‘ida ikki marta o‘lchanadi.

10.Har ikki (yoki uch) o‘lchovning o‘rtacha qiymati hisobga olinadi.

11.Birinchi marta qon bosimi, har ikkala qo‘lda o‘lchanadi. Qon bosimi qaysi qo‘lda yuqori bo‘lsa, keyingi qlchovlar ham shu qo‘lda o‘tkaziladi.

18. Kerakli jixozlar. Gorizontal rostometr, rezina qo‘lqop, dezinfeksiolovchi eritma solingan idish, lattalar, qog‘oz, ruchka, yo‘rgak.

Hamshiraning xatti harakatlari	Asoslash
Onaga , qarindoshlarga tekshiruv maqsadini tushuntirish.	Ota-onaning tekshiruv xakidagi ma'lumotga ega bo'lishi va tekshiruvda qatnashuvini ta'minlaydi
Gorizantal rostomerni tekst va mustaxkam yuzaga o'rnatiladi. Kerakli yoritishni tayyorlash.	O'lchovlarini to'g'ri aniqlashga erishish Muolajaning aniq o'tqazilishini ta'minlash
Qo'llarni yuvish va quritish, qo'lqoplarni keyish. Latta yordamida dezinfeksiolovchi eritma bilan bolani Rostametr qo'yadigan qismni artish.	Infeksion xavfsizlikni taminlash
Bolani boshiga Rostamer qo'yadigan	Bolaga qulay sharoit yaratib berish

qismiga yoʻrgak qoʻyish kursatkichlar yopib qoʻmasligi va xarakatchan qismining xarakatiga toʻsqinlik qilmasligi kerak	
Bolani boshiga rostamer xarakatchan qismi tamoniga qarati yotqizish Bola tizzasiga oxista bosilagn xolda uning oyoqlarini toʻgʻirlash Toʻgʻri burchak ostida bukilgan tavon tamonga rostamer xarakatchan qismini surishkursatkichlar shkalasi boʻyicha bola tana uzunligini aniqlash.	Tekshiruvlar toʻgʻri oʻtqazilishiga erishish
Rostometr ustidan bolani olish	Tekshiruvlar xavfsizlikni taminlash
Bolaning natija koʻrsatkichlarini yozish. Natijalar xakida onaga maʼlumot berish.	
Rostometr ustidan yoʻrgaklarni olish. Rostometr ish yuzasini dezinfeksiolovchi eritma bilan artish. Qoʻlqopni yechish qoʻllarni yuvish va quritish	Infeksion xavfsizlikni taminlash

19. Nazogastral zond bilan meʼdani yuvish.

1. Bemorga kiska tushintirish berilgandan sung,kulay utkiziladi yok yonboshga yotkizila-di.
2. Kayt kilish refleksini oldini olish maksadida ogiz tomok anestetil bilan artiladi.
3. Bemorga rezinali fartuk kiygiziladi.
4. Shifokor bemorning ung tarafida yoki orkasida turadi.

5. Chap kul bilan bemorning buyniningorkasidan ushlanadi, unqul vazelin surtilgan zond ushlanadi.
6. Bemor yutish refleksini kiladi, shifokorzondni me'daga yuboradi
7. Zond voronkaga ulanadi va idishga tushiriladi, bunda me'da ichi narsalar chikadi. Birinchi porsiya tekshirish uchun olinadi.
8. Voronkaga xona temperaturasidagi suv kuyiladi (1 litrgacha).
9. Voronkani bemordan yukoriga kutariladi va undagi suv me'daga yuboriladi.
10. Bu muolaja toza suv chikkangacha kaytariladi.

Amaliy ko'nikmalarni bajarish algoritmi.

1. Balchiq bilan davolash algoritmi:

Umumiy balchik vannasi sifatida foydalanilganda, balchiqni qo'llash texnikasi quyidagicha:

- kushetka ustiga adyol;
- uning ustidan avval choyshab;
- so'ngra klyonka to'shaladi;
- bular ustidan to'shama (buz) mato yoziladi;
- to'shama ma'to ustiga badan qo'yilishi mo'ljallangan joyga muvofiq ravishda;
- kerakli haroratdagi balchiq solinadi;
- keyin bemorning belgilangan joyiga balchiq surtiladi;
- so'ng bemor kushetkadagi balchiq ustiga yotadi;
- yuqorida aytilgan yopinchiq bilan qavatma-qavat yaxshilab o'rab qo'yiladi;
- muolaja vaqti tugagandan so'ng bemor iliq dush qabul qiladi;
- 30 min dam olganidan so'ng bemorga javob beriladi.

2. O'tkir rinitda UVCH qo'yish algoritmi:

Muolajani utkazishda № 1 kondensator plastinasidan foydalaniladi.

- bemor qulay vaziyatda o'tiradi;
- burunning ikkala tomonidan ko'ndalang burchak hosil qilib, 0,5-1 sm oraliq bilan kondensatorlar joylashtiriladi;
- apparat tokka ulanadi, kuchlanish ta'siri 20-40 vt, muolaja vaqti 5-7 min, har kuni. Davo kursi 5-8 muolajadan iborat;

- muolaja tugagach apparat tokdan ajratiladi va kondensatorlar bemor tanasidan olinadi.

3.Qo‘ltik osti gidroadeniti:

- bemor stulga o‘tiradi;
- bemorning qo‘li qulay holatga keltiriladi, qo‘li osilmasligi uchun ikkinchi stul suyanchig‘iga qo‘yadi;
- diametri 3,6 sm li bitta plastina 2 sm oraliq bilan qo‘ltiq osti chuqurchasiga qo‘yiladi;
- diametri 8 sm ikkinchi plastina yelka bo‘g‘imi sohasini ham qamrab oladigan qilib, 4 sm li zazor bilan tegishli kaftga qo‘yiladi;
- apparat tokka ulanadi, kuchlanish ta‘siri 20-40 vt, muolaja vaqti 5-7 min, har kuni, davo kursi 5-8 muolajadan iborat;
- muolaja tugagach apparat tokdan ajratiladi va kondensatorlar bemor tanasidan olinadi.

4.Yelka bo‘g‘imida ultratovushni qo‘llash algoritmi:

- bemor qulay vaziyatda o‘tiradi;
- kasallangan bo‘g‘im sohasiga buyuriladi;
- apparatni uzluksiz rejimga va ultratovush intensivligi yelka bo‘g‘imi uchun $0,2-0,4 \text{ Vt/sm}^2$ ga o‘rnatiladi;
- kontakt modda sifatida ta‘sir etuvchi sohaga vazelin, analgin yoki gidrokortizon surtiladi;
- apparat dastagidan ushlab bo‘g‘im sohasiga aylanma harakat qilinadi;
- bemor bunda yengil issiqlikni his qiladi; bir soha uchun muolaja vaqti 3-5 minut;
- muolaja har kuni yoki kun osha buyurilishi mumkin;
- davo kursi uchun 8-10-15 ta muolaja buyuriladi.

5.Umurtqa sohasiga ultratovush bilan ta‘sir ko‘rsatish:

Travmatik jarohatlar, umurtqaning destruktiv-degenerativ o‘zgarishlarida va yallig‘lanishlarning o‘tkir va surunkali bosqichlarida qo‘llaniladi.

- muolajani bemor yotgan yoki hamshiraga orqasi bilan o‘tirgan holda oladi;
- intensivlik $0,2-0,4 \text{ Vt/sm}^2$, uzluksiz rejimda,
- umurtqa o‘siqlaridan 2-3 sm chapga va o‘ngga uzunasiga va doira shaklidagi harakatlar bilan ta‘sir etiladi;
- har bir tomonga 3-5 minutdan yurgiziladi.

6.Butun badanni ho‘llab artish:

Butun badanni ho‘llab artish – ancha murakkab va yaxshi effekt beruvchi muolajadir, bunda bemorning butun badani suv ta‘siriga uchraydi.

- bemor yog‘och panjara ustiga chiqib turadi;
- 28 S temperaturali suv bilan choyshib hullanadi (suv temperaturasi asta-sekin pasaytirilib, 20S gacha tushiriladi);

- choyshabni siqib tashlab, qo'llarini ko'tarib turgan bemor badani u bilan tez o'raladi;
- muolajani o'tkazayotgan hamshira chap qo'li bilan choyshabning erkin uchini bemorning o'ng qo'ltiq ostidan boshlab badan atrofidan o'rab chiqadi;
- so'ngra bemor qo'llarini tushiradi va choyshab o'ng hamda chap yelkasi orqali orqasiga yopilib, buyniga bog'lab qo'yiladi;
- badanga yaxshi taqalib turgan choyshab ustidan bemor badani tez ishqalanadi;
- ayni vaqtda meditsina hamshirasi yon tomonda turib, bemor badanini oldingi choyshabni olib, o'rniga qurug'ini yopadi va shu choyshab ustidan *bemor badani zo'r berib va tez artiladi*;

-badanni ishqalash natijasida bemor xush yoqadigan issiqlik seza boshlaganidan keyin muolaja ta'sirini kuchaytirish uchun choyshabni olmasdan turib, bemorning ustidan burmuncha sovuqroq (24-20S temperaturali) suv quyiladi;

-keyin esa badani yana ishqalanadi. Suv quyishni 2-3 marta takrorlash mumkin.

7.Franklinizatsiya muolajani o'tkazish texnikasi:

- organizmga umumiy ta'sir etish uchun bemor yog'och stulga yechinmay o'tiradi;
- sochlaridagi va cho'ntaklardagi metall buyumlar olinadi;
- elektrod bemor boshidan 10-15 sm uzoqlikda joylashtiriladi va apparat ishga tushiriladi;
- maydon kuchlanishi 40-50 kv, muolaja davomiyligi 10-15 min, har kuni yoki kun osha buyurilishi mumkin, davo kursi 10-15 ta muolaja;
- mahalliy franklinizatsiyada lokal elektrodlardan foydalaniladi;
- buning uchun bemorni ta'sir etish maydonidagi kiyimlar yechiladi;
- 5-7 sm masofada elektrodlar o'rnatiladi;
- muolaja boshlashdan oldin teridagi jarohatlar , yaralar tozalanib, quritiladi;
- maydon kuchlanishi 10-20 kv;
- muolaja davomiyligi 10-15 min, davo kursi 10-12 ta muolaja buyuriladi.

8.Pulsni aniqlash va nafas harakatlarini sanash:

Harakat algoritmi:

- qo'l yuviladi va quritiladi;
- soat tayyorlab qo'yiladi;
- bemorga muolaja maqsadi haqida tushuncha beriladi;
- bemor qulay vaziyatda o'tqaziladi yoki yotqiziladi;
- bemorning bilak sohasi qo'lga olinadi;
- bilak arteriyasi 2-3-4-barmoqlar bilan topiladi va asta-sekin bosiladi;
- puls aniqlanadi (1 daqiqada);

- puls tezligi sanaladi;
- natija baholanadi;
- qo‘l bemorning ko‘krak qafasiga qo‘yiladi;
- bir daqiqa ichida nafas harakatlari sanaladi;
- puls va nafas harakatlari natijalari baholanadi;
- natijalar bemor tibbiy xaritasiga qayd qilinadi. Harakat varaqasiga nafas harakati soni, puls belgilab qo‘yiladi;
- qo‘l yuviladi.

9.Arterial bosimni o‘lchash:

Harakat algoritmi:

- qo‘l yuviladi va quritiladi;
- tonometr, fonendoskop tayyorlanadi;
- bemorga muolaja haqida ma’lumot beriladi;
- bemor qulay vaziyatda yotqaziladi (o‘tqaziladi);
- bemorning yalang‘ochlangan qo‘liga tirsak bo‘g‘imidan 2-3 sm yuqoriga manjetka o‘raladi, qo‘l va manjetka orasiga 1 ta barmoq sig‘ishi kerak;
- tirsak bo‘g‘imidan yelka arteriyasi topiladi va fonendoskop qo‘yiladi;
- manjetkaga rezinali balon yordamida asta-sekin havo beriladi;
- havo bosimi ostida tonometrda simob shisha naychaga ko‘tariladi, arteriyadagi pulsatsiya tovushi eshitiladi;
- tonometrda ko‘rsatgich raqamni esda saqlanadi;
- vintel ochiladi va asta-sekin havo chiqariladi;
- fonendoskop tirsak bo‘g‘imiga qo‘yiladi.
- nokchadagi vintelni yopib, havo yuboriladi, oldingi raqamdan balandroq (20-30 ml simob ustuniga) ko‘tariladi;
- vintel asta-sekin ochiladi va havo chiqariladi. Tonometr strelkasi asta-sekin tushiriladi;
- paydo bo‘lgan tovush diqqat bilan eshitiladi va tovush eshitilgan raqam eslab qolinadi, bu **sistolik** bosim deb yuritiladi;
- paydo bo‘lgan tovushning tamom bo‘lgan payti tonometrda raqam **diastolik** bosim deb yuritiladi;
- manjetkadagi havo chiqariladi va yechiladi. Bemor o‘z holatiga keltiriladi;
- arterial bosimni baholab, kerak bo‘lsa vrachgacha bo‘lgan yordam ko‘rsatiladi;
- olingan ma’lumotlar bemorning tibbiy xaritasiga qayd etiladi;
- ko‘rsatilgan raqamlar nisbat shaklida (110/70) jadval tarzida harorat varaqasiga qayd etiladi;
- qo‘l yuviladi.

10. Qo‘lni yuvish:

Harakat algoritmi:

1. Suv yoqiladi va iliq xaroratga keltiriladi, qo'lni yuvayotganda suv kiyimga sachramasligiga ahamiyat beriladi.
2. Qo'llar ho'llanadi va sovun surtiladi.
3. Aylanma harakat bilan qo'l kafti, barmoqlar orasi, qo'l yuzasi yaxshilab yuviladi.
4. Sovun oqar suvda chayilib idishga solinadi, qo'llara oqar suvda yaxshilab yuviladi.
5. Sochiq bilan barmoqlar, kaft, barmoqlar orasi yaxshilab artiladi.
6. Kasalxona ichida yuqumli kasallik aniqlangan bo'lsa, tozalikka va sterillikka ahamiyat berilishi kerak.

11.Dezinfeksiyalovchi eritma tayyorlash:

10% li xlorli ohak tayyorlash: 1 kg xlorli ohak, 10 l suv, emal idish, qo'lqop, yog'och kurakcha.

Harakat algoritmi:

1. Qo'lqop, respirator kiyiladi.
2. 1 kg quruq ohak emal idishga solinadi, suv miqdorining yarmisi solinib aralashtiriladi va suvning qolgan miqdori solinadi.
3. Yog'och kurak bilan aralashtiriladi.
4. Emal idish qopiq bilan yopiladi va 24soatga qorong'i joyga qo'yiladi.
5. 24soatdan keyin tindirilgan ohak eritmasi idishlarga solinadi. Ushbu eritmaning yaroqlilik muddati 7 – kun.

Xlorli ohakning ishchi eritmasi.

1. Ishchi eritma har kuni tayyorlanadi.
2. 1% li eritma – 1 l 10 % li xlorli ohakka 9 l suv solinadi.
3. 3% li eritma – 3 l 10 % li xlorli ohakka 7 l suv solinadi.

Xloramin eritmasini tayyorlash.

1. 1% – 990 ml suvga 10 gr xloramin qo'shiladi.
2. 3% – 970 ml suvga 30 gr xloramin qo'shiladi.
3. 300 gr xloraminga 9700 ml suv qo'shiladi.

Eslatma:

1. Dezinfeksiyalovchi eritma solingan idishga tayyorlangan vaqti, % i yozib qo'yiladi.
2. Dezinfeksiyalovchi eritma – alohida xonada tayyorlanadi va saqlanadi.
3. 10 % li xlorli ohak eritmasi 7-10 kun qorong'i joyda saqlash va ishlatish mumkin.
4. Ishchi eritma har kuni tayyorlanadi.
5. Xloramin eritmasi ishlatishdan oldin tayyorlanadi.
6. Dez.eritma teriga yoki shilliq pardaga tushsa, darhol oqar suvda yuviladi.

12.Dezinfeksiyalovchi eritma bilan zararlanganda yordam ko‘rsatish

1. Qo‘l yaxshilab yuviladi va quritiladi.
2. 2 % li osh sodasi va sut tayyorlanadi.
3. Zudlik bilan dez.eritma tekkan soha oqar suvda yuviladi.
4. Xonadan toza havoga chiqiladi.
5. Og‘iz va burun bo‘shlig‘i suv bilan chayiladi.
6. Osh sodasi qo‘shilgan iliq sut ichiladi.
7. Dez.eritma ko‘zga tushsa 2% osh sodasi bilan bir necha daqiqa yuviladi.